

НАРЪЧНИК ПО ИНТЕРНЕТ ГРАМОТНОСТ

СЪСТАВЕН ОТ:

Джанис Ричардсън - редактор
Андреа Милуг Харгрейв
Базил Моратиле
Сана Вативури
Доминик Вентер
Рене дьо Ври

ПРЕРАБОТЕН И ДОПЪЛНЕН ОТ:

Бетси Бърдик
Крис Коукли
Джанис Ричардсън

Медийна секция

Директорат по човешки права

Проект „Доброто управление в информационното общество“

Директорат по политически въпроси

Съвет на Европа

Преводът се публикува по оригиналното английско издание:
„The Internet literacy handbook” / ISBN 92-871-5939-4

© Council of Europe

This translation is published by arrangement with the Council of Europe
and is the sole responsibility of the translator.

Преводът се публикува със съгласието на Съвета на Европа
и отговорността за съдържанието на текста на български език
е само на преводача.

Изданието на български език на „Наръчник по Интернет грамотност” е осъществено от Държавната агенция по информационни технологии и съобщения (ДАИТС) като координатор за изпълнението на ангажиментите на Република България в междуправителствените дейности на Съвета на Европа в областта на медиите и новите комуникационни услуги.

Free of charge.

Разпространява се безплатно.

Съдържание

Към българските читатели	5
Насоки за читателя	7
Въведение	9
Материал 1	
Свързване	11
Материал 2	
Създаване на уебсайтове	15
Материал 3	
Търсене на информация	21
Материал 4	
Портали	25
Материал 5	
Електронна поща	29
Материал 6	
Спам	33
Материал 7	
Чат	37
Материал 8	
Дискусионни групи (Нюзгрупи)	43
Материал 9	
Библиотеки в мрежата	47
Материал 10	
Музика и образи в Интернет	51
Материал 11	
Творчество	55
Материал 12	
Игри	59
Материал 13	
Дистанционно обучение	63

Материал 14	
Обозначаване и филтриране (подбор)	67
Материал 15	
Личен живот	71
Материал 16	
Сигурност	77
Материал 17	
Тормоз и гразнене	81
Материал 18	
Пазаруване в мрежата.....	85
Материал 19	
Как да станем активни електронни граждани	89
Материал 20	
Мобилна технология	93
Материал 21	
Блогове.....	97

Към българските читатели

„Наръчник по Интернет грамотност” е подготвен от Съвета на Европа заедно със специалисти по медии и образование, като е подкрепен и от Европейската комисия. Целта му е да даде насоки на учители, родители и деца за безопасно ползване на мрежата и да насърчи конструктивното творческо мислене, което да развие определени умения и навици за засилване на положителната роля на новите технологии в процеса на обучение и всекидневното общуване он-лайн. Написан увлекателно и на достъпен език, изпълнен с множество полезни съвети и Интернет адреси, материалът би бил ценен помощник на учителите в тяхната работа, на учениците от всички възрасти, както и на всеки, който желае да разшири познанията си за необятните възможности на световната мрежа.

Наръчникът съдържа 21 тематични материала, всеки от които се отнася за определен въпрос при използването на Интернет – как да се създаде уебсайт, как да се търси информация, какво е спам, библиотеки в мрежата, дистанционно обучение, игри, пазаруване в мрежата, дискусии групи, сигурност, личен живот, как да станем активни електронни граждани и т.н. Материалите предоставят на учителите и родителите информация за необходимата подготовка и технически умения, които биха им позволили уверено да напътстват и окуражават младите хора в пътешествието им през информационните технологии. Особено внимание е обърнато на етичните въпроси и съображенията за сигурност. Предоставени са идеи за организиране на творчески дейности вкъщи и в клас и са споделени най-добри практики при ползването на Интернет.

Във връзка с разширяването на социалния ефект на гържавната политика в областта на новите технологии, както и в съответствие с препоръката на Съвета на Европа за широко разпространение на „Наръчник по Интернет грамотност” в страните-членки, Държавната агенция по информационни технологии и съобщения (ДАИТС) осъществи това издание на български език като координатор за изпълнението на ангажиментите на Република България в междуправителствените дейности на Съвета на Европа в областта на медиите и новите комуникационни услуги.

Преводът се публикува с любезното съгласие на Съвета на Европа и отговорността за съдържанието на текста на български език е само на преводача.

Книгата се разпространява безплатно за нуждите на заинтересовани ведомства и организации, за да ги подпомогне в тяхната дейност, както и за широката публика.

Насоки за читателя

1. За да обяснят термините в този наръчник, авторите ви препращат към Wikipedia – енциклопедия със свободно съдържание, написана съвместно от потребители от целия свят, която постоянно се актуализира. Наръчникът предлага уебадреси, които ще ви доведат пряко до много специфични термини в Wikipedia, такива като „Boolean search”, „zombie computer” или „phishing”, които са само няколко от тях, други могат да се намерят чрез страницата на Wikipedia на <<http://www.wikipedia.org>>. Адресите на Wikipedia са в (скоби). Другите уебадреси са поставени в <малки скоби>.

2. Моля, имайте предвид, че препратките са свързани пряко с английската езикова версия на Wikipedia уебсайт, където се предлагат множество други езикови версии.

3. За да се избегне набирането на дълги и претоварени уебадреси, цитирани в настоящия наръчник, направете справка в Интернет версията, която препраща към автоматични връзки. Тази версия е достъпна на <<http://www.coe.int.media>>. Направете справка за всеки уебадрес, който не можете да намерите.

4. В наръчника се използва навсякъде терминът „учащ”. Той се отнася до всеки млад човек, без значение дали е студент или ученик, който се обучава в училище или вкъщи, и независимо от възрастта и нивото му.

Всички цитирани Интернет адреси са били достъпни към януари 2006 г.

празна

Въведение

Защо създаваме материали по медийна грамотност?

Приблизително през последното десетилетие Интернет и мобилната технология трансформираха множество аспекти от живота в обществото по целия свят. Те промениха работата ни, изградените модели за прекарване на свободното време и поставиха по-големи изисквания пред нас като активни граждани.

Материалите на Съвета на Европа по Интернет грамотност, създадени в сътрудничество с екип от специалисти в областта на медиите и образованието и с подкрепата на Европейската комисия, са предназначени да бъдат помощник и пътеводител в използването на забележителната информационна и комуникационна мрежа. Целта е:

- да се предложат на учителите и на родителите достатъчно технически познания, които да им позволят да споделят откривателските пътешествия на младежите и децата в комуникационната технология;
- да се постави ударението върху етични въпроси и да се разкрие допълнителната стойност на образованието;
- да се осигурят идеи за конструктивни и практически дейности по време на учебни занятия и вкъщи, които да позволят да се черпи от предимствата на Интернет и мобилната технология;
- да има осведоменост относно най-добрата практика в широко променящите се сектори на използването на Интернет;
- да се предложат препратки, които биха доставили повече информация или практически примери.

Етични въпроси и опасности в Интернет

Както посочваме във всеки материал, покрай многото предимства, предоставяни ни от Интернет, се налага да откликваме и на някои предизвикателства. Само вирусите например струват на администрациите и на частните предприятия в Европа някъде към два до три милиарда евро годишно. Незащитените електронни съобщения, или т.нар. спам, днес представляват около 90% от всичките писма, като повече от 1,5 % от тях съдържат вреден код. Значителен процент от съдържанието на Интернет е или незаконно или вредно, подкопвайки самите устои на човешките права и човешкото достойнство. Още повече, че традиционно крехкото понятие за равенство е отново в опасност, тъй като цифровата среда

отделя „имащите“ от „нямащите“ информация. Много младежи изпитват на гърба си нарастващото неудобство, което се дължи на липсата на: материални средства за достъп до Интернет, технически умения, умения да търсят и да използват ефективно информация в он-лайн среда.

Да извлечем максималното от информационната и комуникационната технология

Както показва и името му, Интернет не е нищо повече от маршрут за придвижване между информационните мрежи. Средствата за достъп вече се променят с развитието на новите технологии като безжичните мрежи и 3G мобилните услуги.

Днес всеки гражданин е необходимо да бъде информационно грамотен, а грамотността на 21. век се извисява върху четирите основни колони на образованието, представляващи самите основи на обществото, а именно обучението да знам, да правя, да бъда и да живея заедно с другите.

Помагало, което се развива, за да откликва на нуждите на учителите и на родителите

С развитието на технологиите и с появата на други информационни източници материалите ще бъдат актуализирани и към тях ще бъдат прибавяни нови. Поканваме ви да участвате в този проект, като ни изпратите обратна информация или идеи относно дейности по време на учебни занятия, най-добри практики или препратки, които биха имали значение. Моля, изпратете всичко подготвено от вас на адреса на Съвета на Европа – media.IS@coe.int

Материал 1

СВЪРЗВАНЕ

Интернет е световна мрежа от компютри, съединени чрез сървъри, които функционират като свързващи точки (http://en.wikipedia.org/wiki/Node_%28networking%29). През март 2005 г. е изчислено, че има 900 млн. потребители на Интернет по света, от които повече от 250 млн. в Европа.

Ползи за образованието

- Интернет предлага богатство от нови идеи и ресурси за учителите: учебни планове, упражнения он-лайн за ученици и електронни образователни игри.
- Интернет улеснява обмена на опит и комуникацията между учители и ученици независимо от международните граници.
- Интернет осигурява на учениците възможността да вземат участие в проекти с цел езикова практика или културен обмен. Тя може да е по-бърза и по-ефективна от традиционните начини чрез писма или познанства и не води до разходи за училищни екскурзии.
- Интернет прави достъпни изследователските средства дори и за тези, които не посещават редовно библиотеките.

Етични съображения и рискове

- Както и в реалния свят, съществуват измама, невярна информация и неподходящи материали за децата.
- Въпреки че Интернет предлага множество нови възможности, техническите решения не винаги са по-добри от традиционните. Например електронната поща революционизира комуникацията, но тя не може да замени междуличностното общуване.

По какъв начин

- Ако се свързвате от институция (училище, университет, администрация), вашият компютър вероятно е автоматично свързан с вътрешен сървър.
- За да се свържете с Интернет от вкъщи, вие се нуждаете от:
 - компютър с модем;
 - телефонна връзка;
 - абонамент към Интернет доставчик (ISP).

- Интернет доставчикът (http://en.wikipedia.org/wiki/internet_service_provider) осигурява необходимата връзка между потребителя и Интернет. Доставчикът може да е частна компания, като телекомуникационна или кабелна компания, или организация - например университет.
- Интернет доставчикът обикновено изисква месечна абонаментна такса и предлага набор от услуги.
- Връзка чрез набиране (http://en.wikipedia.org/wiki/Dial-up_access) позволява на потребителя да има достъп до Интернет чрез стандартна аналогова телефонна линия. Потребителят обикновено заплаща сметка според времето, през което е бил свързан, както при обикновен телефонен разговор. Аналоговата линия не позволява свързване с Интернет и телефонно свързване по едно и също време. Връзката е бавна.
- Широколентовото свързване (http://en.wikipedia.org/wiki/Broadband_Internet_access) позволява връзка по цифрова линия. Примери са ISDN (<http://en.wikipedia.org/wiki/ISDN>) и DSL (http://en.wikipedia.org/wiki/Digital_Subscriber_Line). Широколентовият абонамент обикновено позволява безграничен достъп за фиксирана цена. Може обаче да има ограничение относно обема на прехвърлените данни. Връзката е значително по-бърза и тези линии позволяват да бъде използван телефон, без да се изключва Интернет.
- Все по-голям брой компютри, особено преносимите, се комплектват с безжични мрежови карти. Те позволяват безжична връзка до Интернет вкъщи или от специални „безжични горещи точки“. Подобни точки се намират на публични места като кафета и летища.

Добри практики

- Изберете връзка, подходяща за начина, по който използвате Интернет. Широколентовата връзка обичайно е приемлива, ако използвате редовно Интернет.
- Ако имате широколентова връзка, не стойте свързан, ако не я използвате. Може да не ви струва допълнителни средства, но увеличава риска за сигурността на данните ви (вж. Материал 16 относно сигурността).
- Създайте политика за допустимо ползване (acceptable use policy - AUP) (<http://en.wikipedia.org/wiki/AUP>), ако и други ще използват мрежата, за която сте отговорни.

За повече информация

- The List е световна директория на Интернет доставчиците (ISPs): <<http://www.thelist.com/>>.
- Образователни уебсайтове като European Schoolnet: <<http://www.eun.org/portal/index.htm>>, Global Schoolhouse: <<http://www.globalschoolnet.org/GSH/>> и Education World: <<http://www.educationworld.com/>> предлагат възможности и проекти за сътрудничество.
- Можете да получите съвет как да напишете политика за допустимо ползване от Веста, Британската агенция за информационни и комуникационни технологии в образованието: <http://www.ictadvice.org.uk/index.php?section=ap&catcode=as_pl_acc_03&rid=1963&rr=1&PHPSESSID=820174b4b4df8ca7de75604c566d00ee>.
- Порталът Insafe предлага знания и съвет за сигурност при свързване и сърфиране: <<http://www.saferinternet.org/ww/en/pub/insafe/>>.

Материал 2

СЪЗДАВАНЕ НА УЕБСАЙТОВЕ

Значи искате да създадете уебсайт?

Училищни администратори, учители и студенти все повече чувстват нуждата от представяне на тяхното училище и/или работа в световната мрежа – невероятно е нарастването на броя на страниците в Интернет.

Добрият училищен сайт е прекрасно средство за връзки с обществеността, което може да се ползва по много различни начини: например за представяне на училищна информация или за публикуване на учебни програми. Сайтът е, разбира се, и много важно педагогическо средство.

Тъй като сайтовете могат да се използват по толкова много различни начини, понякога е твърде трудно за администраторите, учителите, студентите и родителите, желаещи да създадат свой собствен сайт, да знаят как да започнат.

Преди да започнете да изграждате свой собствен уебсайт, трябва да имате предвид следните въпроси:

- Каква е целта на вашия уебсайт?
- Защо ви е необходим уебсайт?
- Коя е публиката на вашия уебсайт (целият свят, областта, родният град или просто учениците и родителите)?
- Какво ще бъде съдържанието му?

Превръщане на местните училища в международни

- Интернет позволява на учениците от цял свят много лесно да общуват и да си сътрудничат. Училищната стая днес е предизвикателство към традиционния образ на стая от тухли и зидария в ясно определено географско местоположение. Когато се използва Интернет като средство за общуване, стените на класната стая изчезват и местните училища стават световни.
- Добрият училищен уебсайт е интерактивен и посредством местата за форуми (http://en.wikipedia.org/wiki/Message_boards), той позволява на учениците, родителите и учителите да имат достъп до последната училищна информация по всяко време и навсякъде.
- Учениците могат да играят активна роля в създаването на уебсайтове. Когато гледаме състезания между уебсайтове като Think Quest на адрес <http://www.thinkquest.org/>, CyberFair на

<<http://www.globalschoolnet.org/index.html>> и други, уебсайтовете, създадени от ученици в началното и средното училище, са много често с по-добро качество, отколкото тези, направени от учители.

- Основните познания за създаването на уебсайтове може да се преподават като част от учебната програма: учениците могат да създават уебсайтове във вид на задания по математика, биология, езици или музика. Фактически всички предмети са съвместими със създаването на уебсайтове.
- Прекрасното относно Интернет е, че учениците не са ограничени в създаването на уебсайтове със своите съученици: те могат да си сътрудничат с ученици от целия свят, използвайки средства за комуникация като електронна поща (<http://en.wikipedia.org/wiki/Email>), видеоконференция (http://en.wikipedia.org/wiki/Video_conferencing) и чат (<http://en.wikipedia.org/wiki/Chat>).

За повече информация ви приканваме да разгледате по-подробно Материал 7 относно чата, 11 относно творчеството и 1 относно свързването.

За да работите в безопасност

Важно е да разгледаме проблемите на сигурността, когато вземем под внимание всичките детайли относно уебсайт, който е свързан с училището.

- Училищната политика относно сигурността в Интернет и подходящото използване на мрежата трябва да бъде ясно дефинирана, преди да бъде създаден официален уебсайт или учениците да бъдат включени като участници в състезания по създаването на уебсайтове.
- Оформлението и начинът за използване на снимки трябва да отразяват училищната политика за безопасно използване на Интернет.
- По съображения за сигурност и опазване на личния живот много училища не публикуват имената или предоставят само собствените имена на децата на снимки. Ето нещо, за което трябва да помислите, когато създавате своя уебсайт: какъв е вашият ред за безопасност в тази област?
- Добра идея е да прегледате внимателно всички външни връзки с други уебсайтове, за да гарантирате истинността на информацията, а също и това, че уебсайтовете достатъчно добре отразяват училищната позиция по Интернет безопасността.
- Дали ще направите подбор на достъпа до Интернет или ще учите учениците си да бъдат разумни според обстоятелствата? Много училища намират комбинацията между тези два подхода за ефективна.

- Когато учениците създават уебсайт като задание, помнете, че той може да бъде посетен от потребители от целия свят. Мислете, че тези сайтове са вид връзки с обществеността за вашето училище. Следователно би било разумно учителите да контролират работата на учениците и да ги ръководят по време на творческия процес.
- Учителите са в най-висша степен отговорни за всичко онова, което създават учениците. Следователно учителите трябва да имат власт да отхвърлят уебстраници или да премахнат уебстраници от училищния сайт (или проекта за него).
- За да могат пълноценно да наблюдават работата на учениците, учителите трябва винаги да имат достъп до пароли (<http://en.wikipedia.org/wiki/Password>), уебсайтове (<http://en.wikipedia.org/wiki/Website>) и гр.

Създаване на училищен уебсайт

Когато се използва правилно, училищният уебсайт може да служи като мощно средство за съвместно обрисуване на многообразието на общността. Той може да засили чувството за социално сцепление и да бъде ценно средство за комуникация, което прави информацията лесно достъпна за всички страни. Ето някои полезни предложения относно съдържанието му:

- Учителите могат да предоставят план-програмата, преглед на извършеното от учениците през съответен период и гр.
- Администрацията може да публикува графици или съобщения.
- Учениците биха могли да пожелаят да публикуват произведения на изкуството, стихове, разкази, доклади и гр.
- Родителите могат да го използват, за да обявяват различни дейности, фестивали и гр.
- Общността най-широко може да го ползва като форум за съобщения на футболни отбори, туроператори, полицията, поддръжката на пътищата и пр.

Широкото и разнообразно съдържание може да обогати уебсайта, но големият кръг от сътрудници може също така да направи поддръжката му хаотична. Важно е да бъде подбран малък екип от хора, който да бъде отговорен за събирането и редактирането на съдържанието. Тази задача би могла да бъде изпълнена най-добре от учител, администратор или друг човек, избран за координатор по информационни и комуникационни технологии (ICT).

Ето някои основни изисквания, които трябва да се имат предвид, преди да бъде открит уебсайтът:

- Софтуер: повечето уебадминистратори и уебредактори предпочитат да работят с WYSIWYG (<http://en.wikipedia.org/wiki/WYSIWYG>) html

редактори като Dreamweaver и FrontPage. Тези програми позволяват редактирането да се извършва в позната среда, без да е непременно необходимо потребителят да знае html. Често се използват системи за управление на уебсъдържанието, а някои от тях са създадени за училищата.

- Хардуер: обикновените компютърни ресурси са полезни, такива като скенери (http://en.wikipedia.org/wiki/Image_scanner), дигитални фотокамери, дигитални видеокамери, триножник и магнетофон.
- Хостинг (http://en.wikipedia.org/wiki/Web_hosting): необходимо е училищата да намерят организация, която ще осигури он-лайн система за съхраняването на уебстраници, образи, видеофайлове и т.н., и ще ги направи достъпни по мрежата. Важно е да се проучат различни доставчици и предлагани услуги, за да се гарантира, че планът отговаря на училищните нужди.

Добри практики

Чрез опита и грешката вашето училище би развило метод, чрез който да се достигне ефективно до планираната аудитория. Моделът на един училищен уебсайт обикновено включва:

- Контактна информация като адреси, телефонни номера и др.
 - Информация относно училището (урочни планове, грижи и др.).
 - Информация относно персонала (администратори, учители и др.).
 - Информация относно привличането на родителски и учителски организации.
 - Страници на класовете с актуална информация, рисунки и снимки от учениците.
 - Препратки към подобни образователни сайтове.
 - Книга за посетителите, в която да се подписват гостите.
- Някои технически съображения за добра практика се отнасят до:
- Наличието на приятен четивен дизайн.
 - Достъп до мрежата, отговарящ на нуждите на хора с увреждания.
 - Отсъствие на големи изображения или групи файлове, който изискват дълго време за зареждане.
 - Последователното използване на предварителния проект, лесна навигация и информация за това, кога е била последната актуализация.
 - Преводи на различни езици, когато е подходящо. Английският език често бива избиран за общ език, когато се търсят контакти с ученици от различни страни.
 - Постоянно уважение към правата на децата, социалното и културното разнообразие, личната и физическата неприкосновеност, както и демократичните ценности като равенство, свобода и

гружба. Например, ако учениците ще използват вашия училищен уебсайт, за да се свързват един с друг, би било полезно да се прилагат ръководни насоки като тези, публикувани в Chatdanger: <<http://www.chatdanger.com/>>.

За повече информация

Съществуват хиляди добри уебсайтове, които отговарят на изложените стандарти. Ето два примера: началното училище St. Joan of Arc във Великобритания на <<http://www.st-joanarc.sefton.sch.uk/index.php>> и Международното училище в Амстердам (The International School of Amsterdam) в Холандия на <<http://www.isa.nl/About/abouthome.html>>. Още информация, която би помогнала за създаването на вашия училищен уебсайт, може да се открие във:

- Създаване на училищен уебсайт: <<http://www.wigglebits.com/>>.
- Education World – най-добрият приятел на този, който обучава: <<http://www.education-world.com/>>.
- Webmonkey статии/ръководства за html, дизайн и развитие: <http://webmonkey.wired.com/webmonkey/authoring/html_basics/>.
- Webmonkey за деца: <<http://webmonkey.wired.com/webmonkey/kids/lessons/index.html>>.
- „Уроци как се учим да пишем с помощта на уебдизайн“. Преподавател от Университета във Вашингтон показва начини, чрез които учениците могат да прехвърлят уменията си за създаване на уебсайт към писмения процес: <<http://www.newhorizons.org/strategies/literacy/stone.htm>>.

Потенциални партньори на училищата и огромно разнообразие от училищни уебсайтове могат да се намерят на:

- European Schoolnet's eTwinning action: <<http://www.etwinning.net/ww/en/pub/etwinning/index2005.htm>>
- Европейски съвет на международните училища: <<http://www.ecis.org/>>.
- Директория на училищни уебсайтове на Обединеното кралство: <<http://www.schoolswebdirectory.co.uk/>>.
- Асоциация по проект за европейски училища: <<http://www.esp.uva.nl/>>.

Материал 3

ТЪРСЕНЕ НА ИНФОРМАЦИЯ

Въведение

Интернет е източник на невероятно количество информация и постоянно се променя и разширява. Първите търсачки (http://en.wikipedia.org/wiki/Search_engine) в Интернет се появяват през 1993 г.

Повечето търсения действат, като събират информация относно уебсайтове, използвайки автоматичен уебкролър (http://en.wikipedia.org/wiki/Web_crawler), който следва връзките и съхранява информация за съдържанието. Много търсачки проверяват не само уебстраници, но и он-лайн новинарски групи (<http://en.wikipedia.org/wiki/Newsgroup>) и бази данни. Търсене относно думата „уебсайт“ чрез популярната търсачка Гугъл: <http://www.google.com/> дава повече от 1 млн. резултата за 0,07 сек.

Образователна стойност

- Интернет е изключителна среда, която позволява бързо и ефективно проучване по всяка група от теми.
- Уменията, необходими за провеждане на изследване в Интернет и традиционните библиотеки, са сходни. Успешното търсене изисква критично осмисляне на съдържанието и Интернет грамотност.

Етични съображения и рискове

- Отнасяйте се с подчертан скептицизъм към намерените материали. Интернет предлага свободно пространство за хората да изразят мнения и издигнат идеи. Бъдете сигурни, че оценката ви е критична, за да избегнете разпространяването на митове или подвеждането по фалшиви твърдения.
- Много уебсайтове предлагат пълни статии по широк кръг от проблеми, които могат да се ползват от учениците. Като използват тези файлове, учениците въвеждат в заблуждение относно тяхната работа и извършват плагиатство.
- Помнете, че съществува авторско право, ако използвате материал, намерен в Интернет (вж. Материал 10 относно музиката и образите).
- Доколкото е възможно, приемерте автора за достоверен и посочете източника на материала, който цитирате или използвате. Това е важно, защото:

- внушава доверие към автора и източника;
- предпазва ви от обвинения в плагиатство;
- помага на другите да оформят своите заключения относно достоверността на материала.
- Уебсайтовете използват разнообразни средства, вкл. заплащане, за да подобрят своя рейтинг според резултатите, постигнати от търсачките. Някои търсачки като Гугъл ясно дават да се разбере кои резултати са спонсорирани реклами. Много други не правят тази разлика.
- Най-популярните термини, които задвижват търсачката, се използват за намиране на открито сексуално съдържание. Най-общо търсачките цензурират тези термини, когато изброяват най-добрите търсения, извършени от техните уебсайтове.

По какъв начин

- Огромното мнозинство от хората търсят информация в Интернет, като използват търсачки (http://en.wikipedia.org/wiki/Search_engine).
- Метатърсачка позволява едновременно търсене с няколко търсачки (http://en.wikipedia.org/wiki/Metasearch_engine).
- Търсачките обикновено изискват потребителя да въкара няколко ключови думи.
- „Boolean” (http://en.wikipedia.org/wiki/Boolean_datatype) търсене може да групира ключовите думи заедно или да изключи резултати, които съдържат някои ключови думи. Това търсене действа малко по-различно според търсачката. Кавички, плюс и минус са най-често срещаните средства.
- Някои търсачки включват директории, които позволяват търсене по категории или подкатегории.

Добри практики

- Използвайте сайтове за специалисти вместо стандартните търсения. Така например, когато търсите значението на някоя дума, използвайте речников сайт като <http://education.yahoo.com/reference/dictionary/> вместо търсачка.
- Променяйте термините за търсене. Различни комбинации от ключови думи биха постигнали различни резултати и подборът на търсенията би постигнал резултат, който съответства по-добре на очакванията.
- „Запазете” полезните сайтове, за да не ги търсите отново (bookmark).

- Ако откриете полезен материал, отпечатайте го или го запазете. Може да не го намерите отново или може да е свален от мрежата без предупреждение.
- Поставете специфични фрази в кавички, за да стесните търсенето и да намерите точното съответствие.
- Ако не можете да намерите отговорите чрез търсачка, изправете питане до съответна дискусийна група (вж. Материал 8 относно дискусийните групи).

За повече информация

- Най-известните търсачки са Гугъл (Google): [<http://www.google.com/>](http://www.google.com/), Яху (Yahoo): [<http://www.search.yahoo.com/>](http://www.search.yahoo.com/) и MSN: [<http://search.msn.com/>](http://search.msn.com/).
- Clusty на адрес [<http://clusty.com/>](http://clusty.com/) и Grokker на [<http://www.grokker.com/>](http://www.grokker.com/) са иновационни средства, предлагащи алтернативен подход.
- Google Zeitgeist на [<http://www.google.com/press/zeitgeist.html>](http://www.google.com/press/zeitgeist.html) показва последните тенденции за търсене в Гугъл.
- Wikipedia е енциклопедия със свободно съдържание, написана съвместно от потребители от целия свят: [<http://www.wikipedia.org/>](http://www.wikipedia.org/).

Материал 4

ПОРТАЛИ

Какво е портал?

Порталите са уебсайтове, които служат като начална точка за намиране на търсен материал или дейност в Интернет. Те осигуряват на потребителя конкретни връзки и специфична по категории или области информация. Обичайно порталът се представя като уебстраница с карта на връзките към теми или области на познанието. Често той включва търсачка (http://en.wikipedia.org/wiki/Search_engine), чат (<http://en.wikipedia.org/wiki/Chat>), игри (http://en.wikipedia.org/wiki/Online_gaming), новини (http://en.wikipedia.org/wiki/RSS_%28file_format%29) и съдържание в други области.

Порталите могат да бъдат класифицирани като два основни вида – хоризонтален и вертикален:

Хоризонталните портали предлагат широка гама от услуги, дейности и съдържание. Тези портали често предлагат новини, прогноза за времето, финансова информация и връзки към популярни културни събития като филми или музикални изяви, в допълнение към директориум за връзки към специални актуални области. Yahoo! <<http://www.yahoo.com/>> е вероятно най-известният пример.

Вертикалните портали осигуряват разнообразно съдържание, насочено към специфични видове потребители. Добър пример за вертикален портал, свързан с образованието, е Образователният портал на Обединените нации: <http://www.un.org/Pubs/chronicle/eosportal_index.asp>.

За какво се използват порталите?

Порталите функционират като начална точка за изследване на дадена тема. Търсенето на информация в Интернет е подобно на използването на обикновена библиотека. Търсенията трябва да се правят методично и порталът може да ви помогне да разпределите темите съобразно логически категории.

Порталите предлагат полезна „с един поглед“ функция за значителна част от въпросите, включени в една тема. Например в рамките на един научен предмет можем да наблюдаваме различни форми на биологията като океанография и ботаника. По подобен начин категорията история на изкуството е обширна област в рамките на категорията история.

Етични въпроси относно порталите

Много често порталите зависят от спонсориране или рекламиране и съответно популяризират стоки и услуги. Важно е да припомним, че връзките, предлагани от порталите, отразяват ценностите на определена група. Уверете се, че тези ценности са приемливи за вас, за вашите ученици или деца, преди да ги включите като хипервръзка на вашия уебсайт.

Някои портали могат да изискват членство или регистрация, които могат да бъдат платени. Преди да се регистрирате (дори за безплатни услуги), трябва да бъдете сигурни, че сте разбрали условията на услугата и че сте проучили и разбрали политиката на уебсайта по отношение на личния живот. Вж. <<http://www.netlingo.com/right.cfm?term=privacy%20policy>>.

Продължавайте да използвате уменията си за критично мислене! Добра идея е редовно да се изследват нови възможности в порталите просто за да се затвърди информацията, получена от списъка на любимите направления, които са ви по ръка.

Следвайки порталните връзки като неподозиращ потребител, можете да достигнете до сайтове, които предоставят съдържание, стоки или участия, неподходящи за вашите деца или ученици. Може да ограничите активните връзки според вашата преценка, като използвате предпазен софтуер (http://en.wikipedia.org/wiki/Content_filtering_software) или възможностите на вашия браузър.

Използване на порталите за училищни дейности

- Поставете цел за търсене по всяка тема. Създайте групи, които използват различни портали, както и група, ползваща групи техники за търсене, описани в Материал 3 относно търсенето на информация. Дайте възможност на групите да сравнят резултатите, леснотата на достъпа и качеството на информацията.
- Формулирайте тема за изследване например „Как изкуството на 18. век изобразява децата” или „Динамиката на екосистемите на определени океански видове”.
- Осигурете на класа си портал URL (<http://en.wikipedia.org/wiki/URL>), водещ до връзки, които подпомагат учебния план.
- Тъй като вероятно ще има твърде много връзки, които лицата могат да използват, сформирайте групи, които да поделят и да ползват колкото се може повече от тях, като след това дайте възможност на всяка от тях да представи заключенията си.

- Постигнатите от групите резултати могат да се различават, като по този начин предлагат по-конкретен поглед за по-нататъшно подобряване на обучението в клас.
- Създайте портали за всеки от цитираните по-горе проекти. Това би включило създаване на уебстраница, определяне на категории, които следват от проекта, създаване на връзките, подкрепящи с информация тези категории, и тестване на страницата с друг клас.

Добри практики

- Бъдете готови за следното: необходимо е да предприемете няколко стъпки, преди порталите да станат част от училищната среда. Сформируйте група от училищния персонал, която да развие възможностите, които те предлагат за вашите специфични цели.
- Определете областите на познанието, които бихте искали вашите ученици да изследват с помощта на порталите.
- След това определете набор от портали, използвайки търсачки, за всяка област на познание, която ви интересува.
- Направете преценка на всеки портал според критериите, възприети във вашето училище или използвайте насоките за преценка от Материал 3 относно търсенето на информация.

В допълнение към оценката на събраната информация можете да установите дали услугата е безплатна или не; върху каква ценностна система функционира услугата; има ли някакви културни или езикови въпроси, които изискват внимание; дали сайтът рекламира или продава някакви стоки; предлага ли сайтът услуги като електронна поща или чат; както и дали искате учениците да имат достъп до тези услуги (вж. по-долу „Добри практики в образователните портали“ за по-задълбочена дискусия).

- Подберете най-добрите портали. След това ги изследвайте в детайли, като проверявате и оценявате връзките. Направете списък на проблемните области и отделете неподходящите връзки.
- Помнете, че трябва да използвате уменията, усвоени от Материал 3 относно търсенето на информация. Като запазвате информация, правите справки и каталози, вие улеснявате постигането на полезен резултат.

За повече информация

- ▶ Yahoo! <<http://www.yahoo.com/>>, Netscape: <<http://www.netscape.com/>>, Lycos: <<http://www.lycos.com/>>, Infospace: <<http://www.infospace.com/>> и About.com: <<http://www.about.com/>> са някои от най-популярните портали в мрежата.
- ▶ The Education Portal: <<http://www.theeducationportal.com/>>, Discovery School: <<http://school.discovery.com/schrockguide/index.html>> и <<http://www.thegateway.org/>> са примери на образователни портали с различни подходи към дизайна, използването и съдържанието.
- ▶ Добри практики в образователните портали: <<http://www.col.org/Consultancies/02EducationPortals.htm>>. Този отличен задълбочен доклад относно добрите практики на образователните портали си струва да се прочете от образователни работници, които желаят да създадат сигурни критерии за използване на порталите в училищната среда.
- ▶ Wonderport: <<http://www.wonderport.com/>> разграничава различните видове портали, които включват новини, указатели, справки и др.
- ▶ Информация относно историята на изкуството в мрежата може да бъде открита на <<http://witcombe.sbc.edu/ARTHLinks.html>>. Порталът на Кристофър Уиткомб с награда в областта на историята на изкуствата си струва да бъде посетен, каквато и да е областта, в която работите.

Материал 5

ЕЛЕКТРОННА ПОЩА

Въведение

Имейлът (<http://www.en.wikipedia.org/wiki/Email>), който е съкратено наименование на електронната поща, е система за изпращане на съобщения между компютри, свързани в мрежа като Интернет. Терминът се отнася и до самото съобщение. Имейлът (електронното съобщение) обикновено се предава успешно за секунди. Получателят може да има достъп до него и да отговори, когато му е удобно. Като гъвкава и ефективна система електронната поща промени радикално начина, по който работим и общуваме. Всекидневно се изпращат милиарди съобщения.

Адресът в електронната поща се състои от две части: местно наименование и домейн (област), разделени от знака @. Местното наименование често, но не винаги, обозначава името на потребителя, докато домейнът се отнася до организацията, компанията или Интернет гоставчика. Домейните могат да обозначават вида на организацията и/или страната. Например име@ox.ac.uk е някой, който работи или учи в Университета в Оксфорд.

Съобщението в електронната поща се състои от заглавна и основна част. Заглавната включва информацията относно подателя, получателя/ите, датата, времето и направлението. Основната част включва текста на съобщението, понякога с „подпис“, който обхваща и данните за контакт на подателя.

Имейлът може да бъде изпратен и получен чрез пощенски представител (mail user agent - MUA) (<http://www.en.wikipedia.org/wiki/MUA>). Пощенските представители са компютърни приложения, които трябва да бъдат инсталирани на компютъра. Въпреки че текущите съобщения могат да бъдат достъпни от разстояние, програмата обикновено се използва от същото местонахождение.

Другият начин за предаване на имейл е чрез уебноща (<http://www.en.wikipedia.org/wiki/Webmail>), позволяваща да се печатат и изпращат имейли от всеки компютър, който има връзка с Интернет. Съобщенията се събират на отдалечено място и следователно са налични винаги независимо от местонахождението на потребителя.

Образование

Електронната поща все повече се използва като канал за комуникация между учителя и ученика. Например учителите могат да информират цяла група за предстоящи промени или да разпространяват и получават учебни материали за дистанционно обучение (вж. Материал 13 относно дистанционното обучение).

Електронната поща е ценно средство за взаимни културни проекти между ученически класове в различни страни. Учениците могат да я използват, за да развиват езиковите си умения и да обменят информация за своите културни традиции.

Някои стеснителни и срамежливи ученици се изразяват по-добре чрез имейли, отколкото при междуличностните дискусии в клас.

Етични съображения и рискове

- Дискусиите като че ли са по-неформални в условията на електронна поща, отколкото в условията на традиционното писано писмо.
- Изразяването на емоции чрез имейл е трудно. Този проблем може да бъде решен чрез използването на малки карикатури, наречени „емотикони“ (емоционални икони*) (http://en.wikipedia.org/wiki/Emoticons#Basic_examples). Използвайте ги обаче нестеливо, за да не отклоняват вниманието от текста на вашето съобщение.
- Голяма част от имейлите са неконтролиран и нежелан спам (http://en.wikipedia.org/wiki/E-mail_spam) (вж. Материал 6 относно спама).
- Освен рекламния спам съществува и проблемът с имейлите, пращани между приятели и колеги. Някои потребители копират адресите на повече хора, отколкото тези, за които се отнася темата, или разпространяват шеги, или просто препращат имейли до хора, за които те могат да бъдат нежелани.
- Някои „препращания“ са неистински или измамни. Един пример в тази насока е случаят, когато в имейла се твърди, че той се следи. Често изтъквайки причина като например, че болно дете има нужда от хирургическа намеса, се твърди лъжливо, че някоя компания или организация е обещала да плати пари всеки път, когато имейлът се препрати.
- Електронната поща е най-обичайният начин за разпространение на злонамерен софтуер (malware**) (<http://en.wikipedia.org/wiki/Malware>),

* От английски: emotion + icon=emoticon (бел. прев.).

** Английският термин malware е обобщаващ и означава всичко, което се отклонява от нормите и е смятано за лошо, деформирано, неприемливо и злонамерено (бел. прев.).

например като вирус (http://en.wikipedia.org/wiki/Computer_virus) или червей (http://en.wikipedia.org/wiki/Computer_worm).

- Лесно е да скриете името си, за да заблудите някой. Това може да стане просто като се смени името в данните или се създаде уебадрес от рога на elvispresley@hotmail.com. Дори и да разпознаете електронния адрес, внимавайте, защото компютърът на собственика може да бъде „зомбиран“ (http://en.wikipedia.org/wiki/Computer_zombie), т.е. засегнат от хакери или от вирус.
- По сходен начин може да се окаже, че една връзка ви насочва към някакъв уебсайт, докато фактически той ви води другаде. Това специално е разпространено при т.нар. „зарибяващи“ (phishing) измами (<http://en.wikipedia.org/wiki/Phishing>).

Добри практики

- Формулирайте имейлите кратко и направо по темата. Стремете се да избягвате дългите текстове.
- Бъдете сигурни, че включвате подходящи думи в полето за предмета на съобщението. Това помага на получателя да определи автентичността на писмото ви и улеснява намирането му по-късно.
- Бъдете акуратни по отношение на обема на изпращаните имейли. Използвайте опцията „отговор до всички“ само ако съобщението има отношение към всички и избягвайте да препращате писма към тези, на които може би това няма да им е приятно.
- Избягвайте да проверявате електронната си поща на всеки десет минути. Много хора допускат имейлите постоянно да прекъсват работата им.
- Мислете внимателно, преди да включите лична или деликатна информация например банкови данни. Имейлите могат да бъдат засечени и лесно да бъдат препратени.
- Използвайте само възможността да изготвяте имейлите си като обикновен текст („plain text only“). Html може да осигури по-атрактивно представяне на вашите мисли, но също може да бъде използван за разпространяването на вреден код.
- Бъдете скептични относно получените имейли. Не отваряйте имейли, ако нямате доверие на техния източник.
- Специално бъдете внимателни по отношение на приложенията. Ако не очаквате приложение от подателя или нямате доверие в него по някаква причина, изтрийте го, без да го отваряте.
- Необходимо е да обърнете към Материал 6 относно спама и Материал 16 относно сигурността за допълнителни съвети относно електронната поща.

По какъв начин

- Електронна поща с MUA изисква програмата да бъде инсталирана на вашия компютър. Повечето компютри са с предварително инсталирани MUA (<http://en.wikipedia.org/wiki/MUA>) като Microsoft Outlook.
- Създаването на безплатен абонамен за електронна поща в мрежата е много просто. Популярните сайтове като Yahoo! <<http://mail.yahoo.com/>> и Hotmail <<http://login.passport.net/ui/login.srf?lc=1033&id=2>> предлагат бърза регистрационна процедура.
- За информация относно създаването на спам филтър вж. Материал 6 относно спама.

За повече информация

- Добре познати примери за MUA са Microsoft Outlook: <<http://office.microsoft.com/en-gb/FX010857931033.aspx>> и Mozilla Thunderbird: <<http://www.mozilla.org/projects/thunderbird>>.
- Два от най-популярните сайтове за електронна поща са MSN Hotmail: <<http://login.passport.net/ui/login.srf?lc=1033&id=2>> и Gmail на Google.
- Страницата на Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (OECD) относно спама: <http://www.oecd.org/department/0,2688,en_2649_22555297_1_1_1_1_1_1,00.html>.
- Статията на BBC: „Време да изключим и да намалим“: <<http://news.bbc.co.uk/2/hi/technology/4682123.stm>>.
- „Истина или измислица“ е уебсайт за Интернет потребители, който дава възможност да се проверява истинността на нормално препратени имейли: <<http://www.truthorfiction.com/>>.

Материал 6

СПАМ

Въведение

Спамът се отнася до масовото изпращане на нежелани съобщения до многобройни получатели. Най-често спамът се свързва с електронната поща, но също се прилага и за новинарски групи, мигновени съобщения и пр.

Различните страни имат различни дефиниции за спам и използват различни подходи, за да му противодействат. Организацията за икономическо сътрудничество и развитие създаде група, която да изпита и уеднакви тези подходи: <http://www.oecd.org/department/0,2688,en_2649_22555297_1_1_1_1_1,00.html>.

„Зарибяване” или „фишинг” (phishing) е последната модификация на спама и предизвиква все по-нарастваща тревога във връзка със сигурността на потребителите. Същността на тази разновидност е получаването от реципиентите на спам, маскиран като нормална поща от известна институция например банка. Подобни писма често съдържат връзки към неистински уебсайтове, използвани, за да събират деликатна информация за потребителите.

Спамът е известен с това, че служи за търговски цели, защото е изключително евтин и ефективен начин за достигане до най-широката публика. Имейл адресите за масово изпращане на съобщения обикновено се събират, като се ползват софтуерни уебботи* (web bots) (http://en.wikipedia.org/wiki/Internet_bot), които се ровят в Интернет и трупат адреси от различни уебсайтове.

Етични съображения

- Спамът често съдържа фалшива или измамническа информация. Тъй като подателят остава анонимен, понастоящем не е възможно да се преследват авторите на неверни твърдения.
- Авторите на спам често мамят поради добрата воля на получателите, за да съберат адреси за своите бази данни. Например могат да се разпратят писма, с които получателите се умоляват да прибавят техните лични данни към списък, чрез който се подкрепя

* Уебботът (web bot – съкратено от web robot) е програма, създадена за събиране на информация – предимно адреси на имейли, пароли, любими Интернет страници и др. (бел. прев.).

някакво искане или кауза. Често, споменавайки кауза като болно дете, чието здраве изисква оперативна намеса, лъжливо се твърди, че компания или организация е обещала да плати пари всеки път, когато съобщението се препрати.

- Спамът може да съдържа деформации в мрежата.
- Друг вид измама по мрежата е „419”, наречена на името на Нигерийския закон, който я забранява. Обикновено при нея се правят обещания за дял от голяма сума пари срещу оказана финансова помощ по банков път.
- Спамът може да бъде използван за саботиране. Един пример в тази насока е бомбардирането и последващото претоварване с неистински съобщения адресите на дискуссионни групи.

Добри практики

- Бъдете постоянно скептични към електронните писма, които получавате. Не ги отваряйте, ако нямате доверие на източника им.
- Проявявайте специално внимание към приложенията. Ако получите нещо, което ви изглежда съмнително или не сте го поускали, веднага го изтрийте, без да го отваряте.
- Проверявайте всички връзки в електронните писма, преди да ги проследите. Това може да стане, като задържите курсора над връзката – името на сайта (URL) ще се появи в долния ляв ъгъл на екрана, точно над списъка със задачите (taskbar). Ако се съмнявате, че някоя връзка не води там, където указва, напишете я в браузъра, вместо да я проследявате, отваряйки я.
- Използвайте спам филтри, за да не губите време да изтривате нежеланите съобщения: (<http://spam-filter-review.toptenreviews.com/>).
- Избягвайте да разпространявате вашия имейл адрес на широко. Помнете, че ако поставите вашия електронен адрес на някой уебсайт, уебтърсачите могат да го вземат оттам и да го включат в списъците за разпространение на спам.
- Ако наистина имате нужда да изпратите вашия имейл адрес, можете да го маскирате, като прибавите букви, които биха заблудили уебботите. Разгледайте „Полезните съвети на Ланкастърския университет”, за да бъдете по-незабележими на <<http://www.lancs.ac.uk/iss/email/spam.htm#reduce>>.
- Не отговаряйте на спам. Това би потвърдило истинността на вашия имейл адрес на подателя на спама. Разберете, че връзките, които обещават да ви изтрият от списъците на получателите, могат да не са истински. Автоматичните отговори „извън служба-

та” също създават проблеми, тъй като изпращат отговори едновременно до податели на спам и до действителните ви контакти.

За повече информация

- Инициативата на Европейския съюз срещу спама (European Union anti-spam initiative): <http://europa.eu.int/information_society/topics/ecomm/index_en.htm>.
- Европейската коалиция срещу нежеланите търговски имейли: <<http://www.euro.causes.org/en/index.html>>.
- Страницата относно спама и „зарибяването“ на Microsoft. Статията на Бил Гейтс от 28 юни 2004 г. „Да запазим и умножим предимствата на електронната поща“: <<http://www.microsoft.com/mscorp/exemail/2004>>.
- Коалиция 419 в борба срещу измама „419“ по Интернет: <<http://home.rica.net/alphae/419coal/>>.
- Страницата на OECD относно спама: <http://www.oecd.org/department/0,2688,en_2649_22555297_1_1_1_1_1,00.html>.
- „Истина или измислица“ е уебсайт за Интернет потребители, които искат да проверят информацията на обичайно препратените писма в мрежата: <<http://www.truthorfiction.com/>>.
- Съвети срещу спама: <<http://www.anti-spam-tips.com/>>.
- Помощ срещу спама: <<http://www.spamhelp.org/>>.
- SpamBayes, безплатен спам филтър, който може да се включи в Outlook: <<http://spambayes.sourceforge.net/>>.
- Списания относно спам филтрите: <<http://spam-filter-review.toptenreviews.com/>>.
- Статията на BBC от 1 февруари 2005 г. „Неимоверно много нарастват безсмислените имейли“: <<http://news.bbc.co.uk/1/hi/technology/4225935.stm>>.
- Изследването на Радиката-Мирапойнт за лошите навици по отношение на електронната поща: <<http://www.messagingpipeline.com/news/159903196/>>.

Материал 7

ЧАТ

Какво е чат?

Чат е общ термин, който се отнася до интерактивна комуникация, развиваща се по канал, посветен само на дискусии. Потребителите могат да говорят с групи хора в чатрумите (<http://en.wikipedia.org/wiki/Chatroom>) или да провеждат лични разговори с избрани приятели, като използват услугите за моментално разпространение на съобщения (http://en.wikipedia.org/wiki/Instant_messaging).

Общуването в чат е изключително неформален начин за комуникиране, подобен на междуличностните разговори, и се осъществява между двама или повече човека. Чатдискусиите са обикновено писмени, но могат да са придружени също така от видео- или аудиопоток (<http://en.wikipedia.org/wiki/Streaming>) чрез използването на слушалки и Интернет камери. Тази форма на общуване е моментална и следователно се различава от електронната поща, която не зависи от присъствието на получателя и подателя по едно и също време.

Опасен ли е чатът?

В последните месеци имаше твърде много отрицателни публикации относно рисковете, с които младите хора могат да се сблъскат в чатрумите. Благодарение на няколко известни криминални случая родителите и учителите често се безпокоят за това, че съществува възможност в чатрумите децата да влязат в контакт с педофили. Въпреки че тези опасности наистина съществуват, важно е да запазим тези страхове в перспектива. Огромното мнозинство от ползващите чатруми са тези, за които се представят, и по-голямата част от чатобщуването е напълно невинно. Вместо да проповядват страх или да забранят използването на чат, възрастните трябва да дадат тази възможност на децата, като ги обучават как да останат невредими. Основни правила са следните:

- Никога не предоставяй личната си информация и не публикувай свои снимки.
- Винаги води възрастен със себе си, ако отиваш на среща с приятел от чатрума.
- Кажу на възрастния, ако нещо, с което си се сблъскал по време на чат, те е накарало да се почувстваш неудобно.

Образователно приложение на чата

Учителите често подценяват значението на чата в живота на младите хора. Чатът и мигновените съобщения са популярни възможности за прекарване на времето, които видоизменят начина, по който младите хора общуват един с друг. Напълно е възможно тази сила да бъде впрегната и приложена като образователно средство. Ето някои идеи:

- Спонтанна обмяна на идеи (brainstorming) и проблемноориентирани дискусии в реално време.
- Ролевоориентирани игри и симулации.
- Размяна на мнения и дебати, както и дискусии в специализирани малки групи.
- Ръководство и насоки.
- Групово изследване.
- Създаване на он-лайн общност.

Как да започнем

В мрежата съществуват много видове безплатни версии на чат-програми. Можете да откриете широка гама от тях, като търсите всичко за чата на която да е търсачка (http://en.wikipedia.org/wiki/Search_engine). Много уеббазирани програми като Yahoo Chat <<http://chat.yahoo.com/?myHome>>, ICQ <<http://www.icq.com>> и AOL Chat <<http://site.aol.com/community/chat/allchats.html>> осигуряват голямо разнообразие от чатруми с групи за дискусии в реално време. Потребителите първо трябва да прехвърлят едно малко приложение, което да активира чата, и да се регистрират при модератор, но след това вече могат да се „включат“ и да участват свободно.

Приложенията за моментални съобщения (http://en.wikipedia.org/wiki/Instant_message), които позволяват частни разговори с подбрани потребители, сега надминават чатрумите по популярност, вж. например <http://www.saferinternet.org/ww/en/pub/insafe/news/articles/0305/uk_uksgo.htm>. Тези възможности могат да се намерят чрез търсене на „instant messaging“, чрез която и да е търсачка (http://en.wikipedia.org/wiki/Search_engine). Потребителите прехвърлят приложението, което им позволява да изпращат моментални съобщения и след това подготвят списък от лица, с които желаят да влязат в чат. Тъй като комуникацията става в ограничена потребителска група, моменталното общуване се смята често за по-сигурно, отколкото чата в чатрумите.

Как да използваме чатрума

- Отворете вашата чатпрограма.
- Регистрирайте име и парола, ако е необходимо.
- Изберете подходящ чатрум. Обикновено има румове за различни цели и теми, например мотивирани групи по интереси, групи за изучаване на специфичен предмет, чатове за учители и т.н.
- Щом се включите, ще видите разговора на участниците, който върви наголу по главния екран.
- Напишете своето послание и натиснете „enter” или изберете „send”, за да го изпратите, като по този начин участниците в чата ще могат да го видят.
- Ако искате да изпратите съобщение до един определен човек, изберете го измежду списъка на участниците в прозореца.
- Много чатруми могат също така да бъдат използвани за обмен на файлове между връстници: (http://en.wikipedia.org/wiki/Peer_to_peer). Чатрумите позволяват обмен на файлове, които са твърде дълги и не могат да бъдат изпратени с имейл (<http://en.wikipedia.org/wiki/Email>).

Как да използваме моменталните съобщения

- Отворете съответното приложение (http://en.wikipedia.org/wiki/Instant_messages).
- Проверете вашия списък за контакти, за да откриете кой е в мрежата и е налице за чат.
- Можете да прибавите нови контакти, като влезете в техните електронни адреси (<http://en.wikipedia.org/wiki/Email>) и ги поканите да се включат в контактната група. Те ще получат електронна покана и ако са съгласни, ще бъдат регистрирани във вашия списък. Това ще ви позволи в реално време да разговаряте с тях, докато сте в мрежата.
- Изберете данните (ID) на съответното лице, за да изпратите съобщение и започнете диалог.
- Напишете своето послание и натиснете „enter” или изберете „send”, за да го изпратите, като по този начин дадете възможност на участниците да го видят.

Относно етиката

Чатът се основава на текст. Лесно могат да възникнат недоразумения, тъй като социални намеци, жестове и невербална комуникация не могат да се предават чрез писане. Човек трябва да е мил,

учтив и с добри маниери, както в реалния живот и да придобие навика да използва добър етикет в мрежата (<http://en.wikipedia.org/wiki/Netiquette>). Чрез използването на емотикони – малки символи, които приличат на лица (<http://en.wikipedia.org/wiki/Emoticons>), изписани отстрани, могат да се демонстрират хумор и емоции.

Когато си приказвате по чата с непознати по мрежата, трябва да помнете, че хората могат да не се представят за това, което са в действителност. Затворените чатове (<http://en.wikipedia.org/wiki/Groupware>), които осигуряват конферентни възможности за ползване в училищни или класни условия са по-безопасни и нямат този проблем, защото участниците се ограничават до група потребители <<http://www.netlingo.com/right.cfm?term=username>>.

Важно е да се запомни, че размяната на файлове между потребителите е уязвима от гледна точка на сигурността. Необходимо е да се уверите, че всички файлове са сканирани за вируси преди взаимното им изпращане, и сканирайте всичко, което получавате, преди да го отворите (вж. Материал 16 относно сигурността).

Няколко практични правила

Езикът, използван в чата, е накъсан, асоциативен и твърде разговорен. Участникът трябва не само да бъде бърз, но и достатъчно гъвкав, за да скача от тема на тема и дори от дискусия на дискусия. Подпомагащата роля на учителя за гарантиране на качеството на съдържанието и балансираното участие на всички в чата е много важна. Колкото по-малки са учениците, толкова по-важно е чатът да бъде организиран и ръководен от учителя.

- Следвайте активно дискусията, докато продължава целият разговор.
- Споразумейте се предварително относно разписанието: всеки трябва да присъства по едно и също време.
- Бъдете учтиви и мили, все едно разговаряте лице в лице.
- Запомнете, че невнимателно написаното съобщение може да обиди някого, дори и да не сте искали това.
- Краткото съобщение дава най-добър резултат. Не отнемайте от реалното време на разговора, като копирате откъси от предварително написан текст, който останалите са длъжни да прочетат и да му отговорят.
- Стилът на чата е близък до стила на потока на съзнанието. Опитайте се да четете внимателно писмата на другите и да разбирате това, което искат да кажат. Това може да включва допълнително опознаване.
- Запомнете, че не трябва да споделяте името и паролата си.

Някои идеи за работа в клас

- Изберете тема и възложете на учениците да си задават въпроси и да обменят информация в условията на чат.
- Спрете се на тема за изследване като например поезията в Англия през 19. в. Съберете някакви материали, които да помогнат на учениците да се ориентират при подготовката за работа в клас. Организирайте учениците да работят върху домашното задание по двойки или в малки групи. Работният цикъл е организиран като в груповия изследователски модел, който е един от проблемно фокусираните работни методи. (Чатът функционира най-добре при взаимодействието на малки групи от 2-6 ученика).
- В края на проекта учениците подготвят представяне, подходящо за чатсреща. Чатът започва с представяне на различни изследователски теми в малки групи. Изследователската общност сумира заедно наученото по време на курса.
- Тъй като чатсрещите представят модел на реални разговори от живота, те предлагат на учениците възможности за автентично взаимодействие и следователно са полезни за изучаване на чужди езици. Учителят може да насърчава учениците да участват в дискусията, като им дава съвети да изпращат кратки съобщения. Интерактивността може да бъде засилена, като се създават определени роли за учениците: един може да бъде новатор, а друг – критик. В началото другите ученици могат да следят дискусията и след това да дадат оценка.
- Environment Online (ENO) е международен образователен проект в мрежата за опазване на околната среда <<http://eno.joensuu.fi/tools/chat.htm>>. В началото на курса учениците намират темите си на уебстраниците на проекта. Учениците събират научна и емпирична информация за околната среда, измерват различни явления или снимат.
- По време на всеки тематичен период виртуалните уроци се развиват под формата на интерактивен и синхронизиран чат в реално време <<http://www.netlingo.com/right.cfm?term=real%20time%20chat>>, електронни въпросници и пощенски кутии (<http://en.wikipedia.org/wiki/Message_boards>). Преди и след урочните занимания учениците обменят идеи, проследяват задачите си чрез чата и разсъждават върху това, което са научили.

За повече информация

- Чат за преподаватели в началното училище:
<<http://k6educators.about.com/mpchat.htm>>.
- Нем чатрум за учители: <<http://teachers.net/chatrooms/>>.
- Voila chat (на френски): <<http://chat.voila.fr>>.
- Международен преглед за изследвания по отворено и дистанционно обучение: Развитие на социалния климат във виртуални образователни дискусии:
<<http://www.irrodl.org/content/v3.1/mioduser.html>>.
- Студентски чатрумове (Обединено кралство):
<<http://www.ukstudentchat.com>>.
- Чатът като социално средство:
<<http://www.openp2p.com/lpt/a/3071>>.
- Значението на чата – един хиперречник:
<<http://www.hyperdictionary.com/computing/chat>>.
- Вж. в Wikipedia списък на основните емотикони:
(http://en.wikipedia.org/wiki/Emoticon#Basic_examples).
- Моменталните съобщения: приятел или враг на ученическото писане? Абсолвент в областта на образователните технологии дискутира въздействието на „говоренето“ върху писането на учениците:
<<http://www.newhorizons.org/strategies/literacy/oconnor.htm>>.

Материал 8

ДИСКУСИОННИ ГРУПИ (НЮЗГРУПИ)

Въведение

Нюзгрупата (newsgroup) е дискуссионна група, която поставя ударението върху определена тема. Дискусионните групи датират от ранните години на Интернет и дори предхождат световната мрежа (WWW).

Всяка дискуссионна група се състои от събрани съобщения по формата на електронни писма. Има стотици хиляди дискуссионни групи по света и по-активните получават стотици нови писма всеки ден. Съобщенията се разделят на отделни части, които записват и показват името на подателя и часа на изпращането.

Дискусионните групи все още широко се използват и повечето сървъри и браузъри днес ги правят достъпни за заинтересованите потребители.

Образование

- Дискусионните групи са полезни за намиране на информация.
- Дискусионните групи могат да осигурят плодотворен форум за дискусии и така да подобрят уменията на учениците за водене на дебати.
- Учителите могат да споделят информация и опит относно предмета или учебната методология.

Етични съображения и рискове

- Много малко дискуссионни групи се модерират изцяло и потребителите не се следят. Това обстоятелство може да бъде използвано за незаконна дейност като разпространение на авторски материал или детска порнография.
- Дискусионните групи имат собствени социални правила, наречени емукет в мрежата („netiquette”): (<http://en.wikipedia.org/wiki/Netiquette>).
- Някои участници в дискуссионни групи злоупотребяват с анонимността, изпращат критични съобщения и демонстрират антисоциално държание като провокиране (flaming): (<http://en.wikipedia.org/wiki/Flaming>).

По какъв начин

- Usenet (<http://en.wikipedia.org/wiki/Usenet>) е мрежата, която поддържа дискуссионните групи. Вашият Интернет доставчик (ISP) (http://en.wikipedia.org/wiki/Internet_service_provider) решава кои от тях да предложи. Възможно е да се намерят обществени сървъри, които разрешават достъп.
- Можете да имате достъп до много дискуссионни групи, като използвате специализираната програма news client (клиент на новини). Тази възможност е включена в някои програми за електронна поща, като например Outlook Express. Вж. <<http://www.microsoft.com/windows/ie/using/howto/oe/gettingnews.mspx>> за информация как да направите това със или без Outlook Express.
- Дискуссионните групи вече покриват разнообразни специализирани теми, но вие можете да създадете своя собствена. Това обаче е сложен процес. Категориите „Големите 8” (основните 8 дискуссионни групи) следват бавен и демократичен процес на приемане на нови групи. Вашите предложения можете да изпратите на news.groups.
- По-своеволните „alt” дискуссионни групи (http://en.wikipedia.org/wiki/Alt_hierarchy) са извън „Големите 8”. Можете да изпратите идея за нова алтернативна група до alt.config.newsgroup.

Добри практики

- Внимавайте, когато давате публичност на своя електронен адрес. Можете да получите нежелани съобщения или от потребители на друга дискуссионна група, или от податели на безсмислени писма (спам), които се добират до адреса ви чрез софтуерни уебпрограми (вж. Материал 6 относно спама).
- Когато за първи път се присъедините към дискуссионна група, бъдете сигурни, че сте проверили „често задаваните въпроси” (FAQ) (<http://en.wikipedia.org/wiki/FAQ>) за основни насоки. Те ще ви създадат представа за етикета на дискуссионната група. Различните групи имат различни правила.
- Придържайте се към практиката на колкото е възможно по-кратки съобщения, но същевременно проверете, че сте предоставили всичката необходима информация. Например, ако търсите отговора на технически проблем, дайте точните подробности относно използвания от вас хардуер и софтуер.

За повече информация

- Дискусионните групи на Google на <<http://groups.google.com/>> притежават пълен списък на дискусионните групи и архив, който се състои от над 1 млрд. писма.
- Полезните съвети на Дартмутския колеж относно дискусиите в клас:
<<http://www.dartmouth.edu/~webteach/articles/discussion.html>>.
- Съвет за създаването на дискусионна група „Големите 8“ от Дейвид Лорънс и Рас Олбъри:
<<http://www.faqs.org/faqs/usenet/creating-newsgroups/part1/>>.
- Wikipedia вход за дискусионни групи:
(<http://en.wikipedia.org/wiki/Newsgroups>).
- Newzbot има редица ресурси за Usenet, вкл. търсене на обществени сървъри, които хостват дискусионни групи:
<<http://www.newzbot.com/>>.

Материал 9

БИБЛИОТЕКИ В МРЕЖАТА

Каква е разликата между он-лайн библиотека и цифрова библиотека?

Първоначалната идея, която ръководеше създаването на Интернет, беше развитието на електронна библиотека за лесен достъп и разпространение на информация: <http://www.livinginternet.com/i/ii_summary.htm>. В много отношения тази цел беше постигната – днес Интернет функционира като огромна библиотека. Днес повече от 18 000 библиотеки са представени в Интернет и имат уебстраници на <<http://www.libdex.com/>>.

Трябва да се прави разлика между библиотеки, които присъстват в световната мрежа, и цифрови (електронни) библиотеки.

Он-лайн библиотеките поддържат опростена уебстраница, която осигурява на потребителите основна информация относно програми, дейности, сбирки от книги и данни за контакти. Тези библиотеки могат да включват даването на заем на реални книги, изброени в каталози, които могат да бъдат поръчани по Интернет. Често такива услуги се предоставят от университети и други образователни институции, независимо че и много обществени библиотеки също ги предлагат в Интернет. Цифровите библиотеки предлагат достъп до книги он-лайн, цифровизирани обикновено като html ръкопис (<http://en.wikipedia.org/wiki/Html>), на bug като уебстраница или като обикновени документи (ASCII) (<http://en.wikipedia.org/wiki/ASCII>), или като MS word или Adobe PDF документи: <<http://www.census.gov/main/www/pdf.html>>.

Защо използваме он-лайн библиотеки в училище?

- Необходимите изследователски умения за боравене както с традиционни, така и с он-лайн библиотеки са сходни. Решаващият въпрос е тези умения да се прилагат на практика и да се поддържат във всички области на учебната програма.
- Съществуват хиляди специфични библиотеки в Интернет на <<http://dir.yahoo.com/Reference/Libraries/>>, отнасящи се специално до учебните области на познанието и темите. Търсенето в мрежата е „изследователски ориентирана дейност, при която някаква или цялата информация, с която учащите взаимодействат, произтича от възможностите, предоставени от Интернет”. Този

модел на <<http://webquest.org/>> може да е много полезен, когато създава условия за участниците в учебния процес да ползват удобствата на библиотеките в Интернет, развивайки същевременно широк спектър от ключови способности за изследване, архивиране, грамотност, анализ и оценка.

Етични теми

- Нужно е индивиди и институции да прилагат критериите за сигурност, изброени в Материали 15, 16 и 18 относно правото на личен живот, сигурност и пазаруване в мрежата, както и критериите за оценка в Материал 3 относно търсенето на информация от същата серия. Библиотеките може да изискват плащане на абонаментна такса или регистриране, за да бъдат ползвани предлаганите от тях улеснения.
- Абонаментни библиотеки: Тези библиотеки нормално изискват плащането на годишна такса и могат също така да изискват принадлежност към университет или институция.
- Свободните библиотеки могат да публикуват само материалите, за които не се прилагат ограниченията на авторското право. Гутенберговият проект (The Gutenberg Project) <<http://promo.net/pg/>> поставя основните изисквания в тази насока.
- Библиотеките с регистрация изискват опростено регистриране на данните, за да може да има достъп до техните материали. Проверете политиката им в областта на личните данни и условията за ползване на адрес <<http://www.netlingo.com/right.cfm?term=privacy%20policy>>.
- Повечето библиотеки биха гали достъп според някакви правила. Най-малкото изискване е, потребителят да се съобразява с нормите на авторското право спрямо материалите: <http://www.gallowglass.org/jadwiga/SCA/libraries.html#Copyright_Plagiarism>. Запомнете, че ако материалите не са в публичното пространство, няма да можете да ги разпространявате или публикувате без съгласието на издателя.
- Авторското право е освен това и лична отговорност. Най-често срещаното изкушение е плагиатството, което е използване на труда на някой друг, без да се посочва източникът. Цитирайте източниците и изградете този навик у учениците ви.

Идеи за работа в клас

- Открийте обществените библиотеки във вашата страна, които са също и в Интернет на <<http://dSPACE.dial.pipex.com/town/square>>

/ac940/eurolib.htm>. Помолете вашия клас да поръча книга от една от тях във връзка с текуща изследователска задача.

- Камо използвате някоя от текущите теми в клас, определете една категория библиотеки на <<http://vlib.org/>>. Обсъдете създаването на уебтърсене във връзка с предлаганото от тях или използвайте съществуващо търсене на <<http://sesd.sk.ca/teacherresource/webquest/webquest.htm>>. Можете да откриете търсене в мрежата, камо използвате търсачка: (http://en.wikipedia.org/wiki/Search_engine).
- Камо използвате същата тема, намерете текст, който е в публичното пространство: (<http://promo.net/pg/>) и го редактирайте или преведете, камо част от доброволните проекти в мрежата за публикуване на текстове он-лайн.
- Помислете върху създаването на електронна библиотека в училище. Началото може да бъде поставено с една книга, която е превърната в уебстраница или в текст ASC II и съхранена в сървър на вашето училище. Международната асоциация по училищно библиотекарство (The International Association of School Librarianship - IASL), <<http://www.iasl-slo.org/>> дава информация на <<http://www.iasl-slo.org/documents3.html>> относно съответната политика, както и ръководни насоки.

Добри практики

- Преди да насърчите учениците да използват он-лайн библиотеки, преразгледайте отново техните библиотечни умения и изследователски стратегии: <<http://www.acts.twu.ca/lbr/preface.htm>>.
- Преди да изискате от учениците да прехвърлят файлове, говорете с училищния администратор на мрежата. Трябва да проверите, за да сте сигурни, че има място на училищния сървър за прехвърляне (<http://www.walthowe.com/glossary/d.html#download>) и съхраняване на файлове, както и за съответното им архивиране: (http://en.wikipedia.org/wiki/Archiving#Computing_sense).
- Уверете се, че поставяните от вас задачи по използването на он-лайн библиотеки са възможни. Проверете съществуването на материалите и дали URL адресите са активни: (<http://en.wikipedia.org/wiki/URL>).
- Много файлове, които ще прехвърлите от Интернет, ще бъдат в Adobe PDF формат, за да се защити авторското право. Уверете се, че сте прехвърлили и инсталирали последната версия на Acrobat reader, за да гарантирате отварянето на файловете от учениците на <<http://www.adobe.com/products/acrobat/readstep2.html>>.

- Основните принципи за сигурност, които прилагате при ползването на Интернет, трябва да се прилагат и когато използвате онлайн библиотеки. Проверете изявленията им относно правото на личен живот, условията за ползване и сканирайте файловете за вируси.

За повече информация

- Световната фондация за електронни книги (The World e-book foundation) предлага хиляди текстове: <<http://www.netlibrary.net/>>.
- „The Library spot“ осигурява безплатен виртуален библиотечен център: <<http://www.libraryspot.com/>>.
- Международната асоциация на училищните библиотекари е хранилище на информация, помощ, професионално развитие и ръководство специално за училищните библиотеки: <<http://www.iasl-slo.org/>>.
- Каталогът „Алекс“ за електронни текстове (The Alex Catalogue of Electronic Texts) е събрание от публични материали на американската и английската литература, както и на западната философия: <<http://www.infomotions.com/alex2/>>.
- Центърът за електронни текстове на библиотеката на Университета във Вирджиния, където можете да търсите на 15 езика: <<http://etext.lib.virginia.edu/uvaonline.html>>
- Изследователски стратегии: Да се ориентирате в информационната мъгла: <<http://www.acts.twu.ca/lbr/textbook.htm>>
- Списък на 1000 и повече уебтърсения (1000+ webquests) на отдела по образователни ресурси на училището Саскатун: <<http://sesd.sk.ca/teacherresource/webquest/webquest.htm>>
- Статията „Историческото изследване в съвременната библиотека“: <<http://www.gallowglass.org/jadwiga/SCA/libraries.html>>

Материал 10

МУЗИКА И ОБРАЗИ В ИНТЕРНЕТ

Въведение

Интернет като мултимедийна платформа предлага голям брой начини за комуникация, включващи аудиофайлове, видеофайлове и цифрови фотографии. Тези ресурси имат огромно въздействие, тъй като преминават езикови, културни и национални бариери.

Главните правни проблеми са нарушението на авторското право и незаконното съдържание.

Авторско право

- По отношение на него са в действие редица международни закони и споразумения. През 1996 г. повече от 100 страни подписаха два договора на международната организация за интелектуална собственост (World Intellectual Property Organization – WIPO), насочени към уреждане на цифровото съдържание: <<http://www.wipo.int/treaties/en/>>.
- Създателят на аудио- или видеоматериал автоматично придобива авторско право, освен ако не се откаже от него.
- Повечето страни запазват авторското право 50-70 години след смъртта на автора.
- Обикновено има повече от един носител на авторско право по отношение на музикално произведение. Авторът, изпълнителят, записващата компания и издателят могат да бъдат носители на сродни права.
- Освен правата в икономически аспект създателят на аудио-визуално съдържание притежава морални права: (http://en.wikipedia.org/wiki/Moral_rights). Те се отнасят до правото да бъде признат като създател и до правото произведението му да не бъде променяно или редактирано без негово съгласие.
- Музика и филми могат да се купят он-лайн (вж. Материал 18 относно пазаруването в мрежата). Съществуват няколко сайта за закупуване на музика в мрежата като iTunes: <<http://www.apple.com/itunes/>> и Napster: <<http://www.napster.com/>>, но подобни услуги за он-лайн филми са още в прохождащ стадий. Прехвърлянето на филми става все по-разпространено, тъй като броят на хората с по-бързи връзки, позволяващи прехвърлянето на големи файлове, расте.

- Купуването на музикални произведения или филми в мрежата предоставя ограничени или не предоставя права за записване и разпространение. Например iTunes, он-лайн магазин на Apple, позволява закупен музикален запис да бъде разрешен за прехвърляне на максимум пет компютъра в домакинство: <<http://www.apple.com/itunes/share/>>.
- Музикалната индустрия е завела дела едновременно срещу софтуерни компании, разработващи програми на принципа peer-to-peer (от точка до точка), и индивидуални лица, обменящи си файлове. Този, който дава възможност за достъп до файлове, е вероятно да бъде преследван от този, който ги прехвърля.
- Creative Commons на адрес <<http://creativecommons.org/>> е организация с нестопанска цел, която предлага алтернатива на цялото авторско право.

Незаконно съдържание

- Определението за незаконно съдържание е различно в различните страни.
- Най-често незаконното съдържание се отнася до детската порнография, изключителната жестокост, политическия екстремизъм или подбуждането към омраза срещу малцинствени групи.
- В много страни има гореща линия за информиране относно незаконното съдържание: <<http://www.inhore.org/en/index.html>>
- Вземането на мерки може да се окаже трудно или бавно в зависимост от съдържанието или мястото, където то е поместено.
- Горещите линии работят заедно с Интернет доставчиците на услуги и полицията, и са най-добрата форма за борба с незаконното съдържание.
- Inhore е мрежа на националните горещи линии.

Етични съображения и рискове

- Между 2001 г. и 2005 г. по целия свят се наблюдава глобално намаление с 25 % на продажбите на записи. Повечето специалисти отдават този факт на нарастването на незаконното прехвърляне на музика.
- Музикалната индустрия отговори, като започна няколко процеса срещу уебсайтове и индивидуални потребители.
- Използването на peer-to-peer софтуер (<http://en.wikipedia.org/wiki/Peer-to-peer>) може да бъде рисков за сигурността на компютъра ви, тъй като вируси (<http://en.wikipedia.org/wiki/Viruses>) и шпиониращ софтуер (<http://en.wikipedia.org/wiki/Spyware>) се разпространяват често чрез прикрепването им към музикални и файлове с картинки.

Образование

- В някои случаи на образователните институции е разрешено да възпроизвеждат произведения и да ги разпространяват сред публиката. Проверете въпроса в националното ви законодателство или в Директива 2001/29/ ЕС от 22 май 2001 г.
- Използваните произведения трябва да бъдат само за учебни или научно-изследователски цели.
- Източникът, вкл. името на автора, трябва да бъдат посочени – освен там, където това е невъзможно.
- От използването на това съдържание не трябва да произтича пряка или непряка икономическа или търговска полза.
- Преди да публикувате снимки на ученици он-лайн, вземете писмено съгласие от родител или настойник.
- В случаите, когато съдържанието е публикувано на училищния уебсайт, цялото съдържание, вкл. съдържанието, чиито автори са децата, е под контрола на училището.

В класната стая

- Организирайте дискусия върху моралните аспекти на проблема. Кражба ли е пиратството на аудио-визуални материали?
- Информирайте учениците относно рисковете от вируси и шпиониращ софтуер при прехвърляне на материали от мрежата.
- Информирайте учениците относно възможността да бъдат наложени глоби при прехвърлянето на авторска музика или филм.
- Обсъдете вредното и незаконното съдържание. Изследванията показват, че много ученици целенасочено или случайно намират подобно съдържание в Интернет, но само някои казват за това на възрастните.

Добри практики

- Училищата и компаниите трябва да имат политика за приемливо използване (acceptable use policy – AUP), включваща проблеми на авторското право и незаконните материали.
- Родителите и децата трябва да се обединят около някакви правила за ползването на Интернет.

Авторско право

- Получете писмено съгласие от носителя на авторското право, преди да ползвате материала.
- Изпишете името на автора/твореца на всеки материал, който използвате.

- Приложете класификациите на Creative Commons <<http://creativecommons.org/>> към създаваните от вас материали, за да изясните как другите могат да ги ползват.

Незаконно съдържание

- Софтуерните филтри могат да помогнат, за да се блокират някои незаконни уебсайтове.
- Никой филтър не е съвършен. Важно е също така да се обсъжда използването на Интернет от децата.
- Настърчете децата да разговарят за техния Интернет опит.
- Докладвайте за незаконното съдържание по горещата линия.

За повече информация

- Световната организация за интелектуална собственост (WIPO) – <<http://www.wipo.int>>.
- Pro-music (За музиката) е добър източник на информация за музикалното пиратство он-лайн. Той има брошура за деца и „Въпроси & Отговори“ за прехвърлянето на музика: <<http://www.pro-music.org/copyright/faq.htm>>.
- InHore е мрежата на горещите линии, чрез която се съобщава за незаконно съдържание в Интернет: <<http://www.inhore.org/>>.
- Страницата на медийната секция на Съвета на Европа съдържа информация за работата в областта на авторското право: <http://www.coe.int/T/E/human_rights/media/>.
- Информация на Европейската комисия относно правото на интелектуална собственост: <http://www.europa.eu.int/comm/internal_market/copyright/index_en.htm>.
- Информация за законодателството на Европейския съюз в областта на интелектуалната собственост: <<http://www.europa.eu.int/scadplus/leg/en/s06020.htm>>.
- Международната федерация на фонографската индустрия (IFPI) предоставя правен преглед относно музиката он-лайн: <<http://www.ifpi.org/>>.
- Статията на BBC „Плановите на Европейската комисия за общоевропейско авторско право“: <<http://news.bbc.co.uk/1/hi/technology/4663731.stm>>.

Материал 11

ТВОРЧЕСТВО

Как Интернет насърчава творчеството?

Поради гъвкавия характер на Интернет, обстановката в класната стая днес е по-разкрепостена от всякога. Бързо развиващата се технология предоставя на учениците богати възможности да изследват теми, които ги интересуват, и да учат по нетрадиционен начин.

Като използват средствата, предоставени от модерната технология, учениците могат да създават професионални материали, които да бъдат достъпни за публиката навсякъде по света. Те могат да провеждат експерименти и симулации от различен вид в класната стая или интерактивно съвместно с други учаци чрез Интернет.

Интернет глобализира образованието и създава възможности за учениците да достигнат в реално време до връстниците си по целия свят.

Интензифициране на творческите процеси при обучението

- Успешната технологична интеграция в класната стая предлага на учениците шанс да демонстрират своята иновативност, индивидуалност и творчество.
- Използването на софтуер, стимулиращ творческите способности, и Интернет ви дава възможност да подобрите учебния процес в класната стая по редица забележителни начини.
- Възможността да се проявяват творчески способности и да се взема по-голямо участие в класната стая насърчава ученето и по-растването.
- Учениците могат да ползват Интернет, за да общуват с хора на изкуството по целия свят и да се обръщат към тях за съвет или мнение относно техните произведения. Хората на изкуството могат да използват чата (вж. Материал 7 относно чата), видеоконференции <http://www.netlingo.com/right.cfm?term=video%20conferencing> или виртуалните срещи за семинари.
- Чрез използване на местата за Интернет съобщения (http://en.wikipedia.org/wiki/Message_boards), учениците могат да работят заедно, като си сътрудничат он-лайн върху общи проекти. Това създава нов източник на творчество и включената спонтанна обмяна на идеи би могла да стимулира творческия процес.

Как можем да осигурим безпрепятствено творческо развитие?

Няколко неща трябва да се вземат под внимание в учебната среда:

- Проблемите на достъпа: Дали всеки във вашето училище има достъп до необходимото оборудване? Дали всички ученици имат еднакви възможности за достъп?
- Равенството: всички ученици по света – момчета и момичета, независимо от възрастта и способностите, трябва да се ползват от еднаквите възможности да бъдат творчески личности, т.е. да знаят как да ползват и да творят с цялата налична технология.
- Факторът „безопасен Интернет“: Дали филтрите (http://en.wikipedia.org/wiki/Internet_filter), поставени, за да предпазват учениците, пречат на достъпа до необходимия материал? Как можем да се справим с проблема по такъв начин, че учениците да се ползват от безопасния достъп до необходимата им информация? (Вж. Материал 14 относно обозначаването и филтрирането)
- Обучението на учителите: В много класни стаи учениците са сигурни в Интернет отколкото техните учители. Учителите трябва да се възползват от всички възможности за подготовка, които са им предоставени, за да могат правилно да насочват учениците си относно всички аспекти на информационните и комуникационните технологии.
- Проблемите на техническото обслужване: Дали вашето училище осигурява необходимото техническо обслужване така, че да не се пречи на програмите и проектите?
- Буферната среда: Творчеството позволява да изразите чувствата си като индивид. Въпреки че в идеалния вариант трябва да се ограничат намесите в творческия процес на учениците, важно е да се запази контролът върху резултата, особено ако спонтанната обмяна на идеи възниква в групова среда като чата. Учител или друга ръководна фигура трябва да присъства, за да насочва конструктивно работата.

Стимулиране на творчеството в клас

- Търсенето в мрежата <<http://webquest.sdsu.edu/materials>> е изследователски подход, насочен към интегрирането на Интернет в класната работа. Допълнителни ресурси за търсене в мрежата могат да се намерят в канадския уебсайт за учебни ресурси (SESD): <<http://sesd.sk.ca/teacherresource/webquest/webquest.htm>>.
- Предиизвикателство към творческите способности на учениците е създаването на собствени уебсайтове. Това стимулира творче-

ските мисловни процеси по различен начин, като изисква внасяне на графични елементи и съдържание.

- Учениците могат да си сътрудничат по проекти, развиващи писмените способности чрез създаването на книги и разкази он-лайн.
- Hot Potatoes Software на <<http://hotpot.uvic.ca/>> е безплатен и може да се използва за създаването на интерактивни игри и дейности за световната мрежа.
- Учениците могат да създават интерактивни разкази с многоаспектни резултати със софтуер като мози, който се намира на уебсайта на Quia: <<http://www.quia.com>>.
- Учениците от средните училища и студентите могат да създават собствена триизмерна учебна среда със софтуера Active Worlds на <<http://www.activeworlds.com/>>. Те могат да построят своя идеален пейзаж или своя собствен виртуален район. Могат също да си сътрудничат с други учащи по различни теми в лабораториите.

Добри практики

- Интернет може да бъде използван като основно средство за изследване на обща информация по различни теми. Впоследствие учениците могат да приложат знанията, придобити въз основа на задание, което стимулира творческите способности. Технологиата дава на учениците възможността и свободата да развиват мислене от по-висш порядък.
- Интернет и друга модерна технология позволяват интензивна комуникация и сътрудничество между учениците от различни страни и култури. Повече от когато и да било учениците имат възможност да разработват съвместно творчески решения върху широка равнопоставена основа.
- Учителите стигат до извода, че прилагането на технологиите в класната стая по начин, който позволява активна дейност, създава възможности за решаване на проблемите и иновация.
- Помнете целите на обучението – ключът към достигането им е съсредоточаването върху процесите, които водят до крайния продукт, вместо върху самия продукт.
- Когато учениците публикуват резултатите от творческата си дейност он-лайн, те трябва да спазват принципите на авторското право: (<http://en.wikipedia.org/wiki/Copyright>). Напомнете им да цитират източника, когато използват материал, създаден от друг.

За повече информация

Много уебсайтове могат да бъдат използвани като начални точки с цел включването на учениците в проекти, където творчеството е насърчавано и сътрудничеството е жизнено важно. Ето някои примери:

- ThinkQuest е международно състезание, в което ученици и учители създават уебсайтове на образователни теми:
<<http://www.thinkquest.org/>>.
- Global Schoolhouse Cyberfair е място за срещи он-лайн, където родители, ученици и образователни работници могат да си сътрудничат, да си взаимодействат, да развиват, публикуват и откриват възможности за целите на обучението:
<<http://www.globalschoolnet.org/GSH/>>.
- Програма за тези, които решават проблемите на бъдещето (Future Problem Solvers Program): Включва учениците в процеса на творческо решаване на проблемите, като стимулира критично и творческо мислене: <<http://www.fpsp.org/>>.
- Насоките на г-н Култар в Интернет: до безкрайността и по-нататък. Учител от началното училище с голяма практика използва публикуването он-лайн, за да мотивира младите автори:
<<http://www.newhorizons.org/strategies/literacy/coulter.htm>>.
- Фенфантастика он-лайн (On-line fanfiction): какво може да ни научи технологията и масовата култура относно писането и грамотността: <<http://www.newhorizons.org/strategies/literacy/black.htm>>. Докторант от Университета в Уискънсин, Медисън изследва алтернативния литературен свят в киберпространството, което често е привлекателно средство за творческо писане извън класната стая.
- Портал за образователни материали осигурява на образователните работници бърз и лесен достъп до такива ресурси. Търсете чрез „creativity“ каквото ви е необходимо относно образователни планове, идеи в клас и пр.:
<<http://www.thegateway.org/>>
- Материали за четене и обучение на Webquest:
<<http://webquest.sdsu.edu/materials.htm>>
- Списък на 1000+ търсения в мрежата (webquests) на SESD:
<<http://sesd.sk.ca/teacherresource/webquest/webquest.htm>>

Материал 12

ИГРИ

Въведение

Повече от половината от всички деца, които използват Интернет, играят он-лайн: 70% във Великобритания и 90% в Скандинавските страни според проучване на SAFT (safety, awareness, facts, tools – сигурност, съзнание, факти, средства) за 2003 г.

Има различни жанрове в игрите като аркада, влизане в роля, стратегия и спорт. Игрите могат да се играят самостоятелно или с партньори, в затворени кръгове или дори с хиляди непознати заедно.

Инвестициите в развитието на игрите се увеличиха бързо през последните години. През 2005 г. средните разходи за игра бяха в долари между 5-7 млн., като за някои заглавия разходите надминаваха 20 млн. Доклад на DFC Intelligence <<http://www.dfcint.com/>> предвижда, че световните продажби на видеоигри ще достигнат 26 млрд. през 2010 г.

Лично развитие и образователна стойност

- Игрите са повече от забавление, те са обогатяваща съвместна дейност, на която се радват както деца, така и възрастни от всички поколения.
- Игрите насърчават творчеството и интерактивността и играят важна роля в социалното и интелектуалното развитие.
- Игрите представят един от редките поводи, когато възрастни и деца могат да обменят идеи на равна основа (общуване между поколенията).
- Децата научават повече за демокрацията, като играят в рамките на различни социални структури в среда, ограничена от правила и параметри.
- Игрите често включват споделяне и спазване на правата и собствеността на другите, понякога дори поставяйки играчите в досег с други култури и межкултурни практики. Децата могат да упражняват социалните си умения без страх от провал и с чувство за контрол.
- Тъй като игрите изискват децата да се подчиняват на правила и да следват указания, те увеличават способността им за самодисциплина и самостоятелност.

- Загадките, груповите игри, приключенията и преследванията предлагат на играчите възможности да развият стратегическо мислене и умения за решаване на проблемите.
- Други игри могат да се използват, за да развият фините моторни и пространствени способности у по-малките деца, както и за терапевтични цели при лица с физически увреждания.
- Он-лайн игрите са полезни за запознаването на новациите с технологията и най-общо за повишаване на интереса към информационните и комуникационните технологии: (http://en.wikipedia.org/wiki/Information_technology).
- Игрите могат да се интегрират в почти всяка област на учебната програма – от математиката до социалните науки и езиките.

Потенциални рискове

- Насилието, характерно за някои компютърни игри, свободно се свързва с проявите на насилие при младите хора. Докладът на Датския медиен съвет за 2002 г. обаче загатва, че елементите на насилие в някои игри не са по-въздействащи отколкото подобни черти, които се наблюдават по телевизията или във филмите: <http://resources.eun.org/insafe/datorspel_Playing_with.pdf>.
- Изследванията, които се опитват да определят каква част от младите хора са засегнати от пристрастяването към компютърните игри, стигат до най-различни резултати. Това е така, защото напоследък няма съгласие относно обективния начин за преценка в каква фаза прекомерното използване на компютърни игри може да се смята за прекалено или пристрастено. Играещите могат да играят в продължение на много часове през седмицата без отрицателен ефект върху своя социален и професионален живот. Общоприето е обаче, че пристрастяването е проблем за малка част от играещите. Този проблем беше изтъкнат, когато случаят на кореец, умрял след 50 часа игра, беше широко коментиран в медиите през август 2005 г.
- Към някои от игрите се отправят обвинения, че поддържат расови и полови стереотипи.
- Някои от игрите он-лайн дават възможност за срещи и общуване с непознати.

Добри практики

- Класификационните и оценъчните системи насърчават производителите на игри да действат отговорно, като ги задължават да

определят и да описват своите продукти. Те също помагат на купувачите на игри да преценят съдържанието на игрите и доколко те отговарят на възрастта и така да насочват пазара на игрите в по-безопасна посока.

- Наблюдавайте колко часа са прекарани в игри. Вземете мерки, ако се избягват други социални дейности или ако детето пропуска училище, за да прекара времето в игри.
- Играещите общности могат да повишат чувството за принадлежност и могат да доведат децата до състояние лесно да се доверяват. Напомнете им, че приятелите в мрежата не са винаги тези, за които се представят. Важно е да не се дава лична информация на който и да е он-лайн.

За повече информация

- Асоциация на производителите на софтуер за забавление и почивка (ELSPA): <<http://www.elspa.com/>>.
- Наука за игрите: Международно списание за изследване на компютърните игри: <<http://www.gamestudies.org/>>.
- Вж. схемите на най-продаваните игри и новините за тях, описанията, изследователските доклади и прегледите на законодателството на сайта ELSPA: <<http://www.elspa.com/>>.
- Уебсайтът на Паневропейската информация относно игрите (PEGI) съдържа информация относно оценката и класификацията: <<http://www.pegi.info/pegi/index.do/>>.
- Статия на BBC от юни 2005 г.: „Родителите пренебрегват оценките на игрите“: <<http://news.bbc.co.uk/1/hi/technology/4118270.stm>>.
- Игри в мрежата могат да се намерят на Amic Games на адрес <<http://www.amicgames.com/>>, както и на Yahoo! Games на <<http://dir.yahoo.com/Recreation/Games/>>.
- „Игра с огъня: Как компютърните игри засягат играещия“ – доклад на Датския съвет: <http://resources.eun.org/insafe/datorspel_Playing_with.pdf>.

Материал 13

ДИСТАНЦИОННО ОБУЧЕНИЕ

Какво е дистанционно обучение?

Дистанционното обучение (http://en.wikipedia.org/wiki/Distance_learning) се определя от Wikipedia (http://en.wikipedia.org/wiki/Main_Page) като „метод на обучение, при който не се изисква учащите се да присъстват физически на едно определено място по време на процеса на обучение.“ Този метод създава възможност за обучение през целия живот на студенти от всички страни и възрасти, като им позволява да получат дипломи, удостоверения и степени от почти всеки он-лайн университет по света.

Дистанционното обучение започна с търсенето от поколения възрастни на по-високо образование въкъщи, в армията или в службата. Курсовете обикновено се провеждат на кореспондентски принцип, като материалите се изпращат в едната и в другата посока чрез класическата пощенска система. Напоследък обаче дистанционното обучение се разви така, че да може да се възползва от последното развитие на технологиите. То процъфтява в Интернет и учащите се могат да се подготвят за степени, без дори да прекратят прага на построената класна стая. Напредъкът в дистанционното обучение революционизира по-високото образование. Например:

- Лекциите могат да се изнасят непрекъснато чрез медии (http://en.wikipedia.org/wiki/Streaming_media) или чрез печатни материали, запазени във файлове и натрупани в сървъра на преподавателя (http://en.wikipedia.org/wiki/Web_server).
- Учащите общуват с преподавателя и един с друг посредством съобщения (http://en.wikipedia.org/wiki/Message_boards), електронна поща (<http://en.wikipedia.org/wiki/E-mail>) или чат (<http://en.wikipedia.org/wiki/Chat>).
- Домашните задания се натрупват в пощенска кутия и дори неформалните задачи и изпити могат да се автоматизират и да се приемат он-лайн.
- Курсовите материали са лесно достъпни и актуализирани.
- Форматът он-лайн осигурява безпрецедентна гъвкавост за определяне на индивидуалния ритъм на работа.

Кои са предимствата на дистанционното обучение?

- Интернет е отлично средство за създаването на виртуална обучаваща среда. Студентите могат например да стоят в родния си град, докато учат във виртуален университет в чужбина.
- Осигуряването на учащите на достъп до цялата база данни на учебните материали им дава възможност да станат по-независими в учебния процес.
- Учащите владеят в по-голяма степен собственото си обучение и ролята на преподавателя се превръща в роля на треньор.
- Курсовете не са ограничени до часовете на нормалните училища или университети и така всеки може да ползва повече възможности, за да стане учащ цял живот.
- Дистанционното обучение променя поведението както на преподавателя, така и на учащия. Учащите, които имат успех, развиват настойчивост и организационни способности, а преподавателят трябва да се подготви по-добре технологично.

Основни въпроси, които трябва да се вземат предвид, когато се избира програма за дистанционно обучение

Трябва да знаете, че като потребител сте отговорен за предприемането на известни предпазни мерки, когато избирате степен или група програма за дистанционно обучение.

- Запомнете, че Интернет не е регулирана среда. В нея съществуват съмнителни институции за дистанционно обучение наред с легитимните. Бъдете сигурни, че сте проучили в подробности програмата или организацията преди да се запишете в нея.
- Проблемите на сигурността винаги са ключови, както и при всяка размяна на информация в Интернет. Вируси (<http://en.wikipedia.org/wiki/Virus>) и хакери (<http://en.wikipedia.org/wiki/Hacker>) могат да разрушат системата за дистанционно обучение, така че се консултирайте с Материали 15 и 16 относно правото на личен живот и сигурността, за да сте наясно какви предпазни мерки трябва да вземете.
- Авторското право (<http://en.wikipedia.org/wiki/Copyright>) обикновено се защитава от закона на страната, от която е учащият. Когато обаче учите по програми за дистанционно обучение в други страни, проверете дали образователните източници се обхващат от международното авторско право.

- Честното използване и плащане на курсовете също е набелязана тема: очаква се учениците да използват образователните услуги по благонадежен начин и да заплащат за курсовете си навреме.

Добри практики

Интернет променя начина на обучение и затова е много важно всички учаци да имат достъп до цялата налична информация и средства, които да им помогнат да се обучават. „Цифровото разделение“ (http://en.wikipedia.org/wiki/Digital_divide) се смята за водеща тема в икономическото и социалното развитие на много нации и дистанционното обучение може да преодолее това различие.

Дистанционното обучение може да увеличи познанията на учениците по измерими начини. То гарантира практическа Интернет подготовка за учениците, техните семейства и учителите. Дистанционното обучение осигурява възможност на учениците да създават нови умения и квалификация и да израстват в нови насоки.

За повече информация

- Мрежата за дистанционно обучение (Distance Learning Network) осигурява информация относно дистанционното обучение, както и доклади за неговата ефективност – предимства, недостатъци и техники: <<http://www.distancelearningnet.com/>>.
- Съветът за дистанционно образование и подготовка (The Distance Education and Training Council) обхваща редица доклади по проблемите на дистанционното обучение, които могат да се прехвърлят от мрежата безплатно на адрес <<http://www.detc.org/otherdownload.html>>.
- Yahoo! има страница-указател за програмите за дистанционно обучение и за съответните институции: <http://dir.yahoo.com/Education/Distance_Learning>.

Материал 14

ОБОЗНАЧАВАНЕ И ФИЛТРИРАНЕ (ПОДБОР)

Обозначаване

Обозначаването се отнася до надпис, гарантиращ качеството, или обозначение, разположено върху софтуера и уебсайтовете или включено в съдържанието на уебсайтовете. Обозначаването осигурява съответствието на разпространявания продукт с критериите и стандартите, разработени от такива агенции за оценка, като Платформата за подбор на Интернет съдържанието (Platform for Internet Content Selection – PICS) и Асоциацията за оценка на Интернет съдържанието (Internet Content Rating Association - ICRA).

Сайтовете се обозначават, за да предпазят децата, да повишат общественото доверие и сключването на сделки он-лайн, както и с оглед съответствието с правните норми. Когато се обозначава съдържанието на уебсайта, се изписва код в html уебстраницата, чрез което се детайлизират съдържанията по такъв начин, че страницата може да бъде подложена на оценка. Това оценяване, което е невидимо на самата страница, описва в подробности характера на съдържанието и е регистрирано от механизмите за филтриране (подбор), които впоследствие или блокират, или зареждат страницата.

Уебсайтовете също могат да бъдат маркирани с „обозначения за качество” и „знаци на доверие”, обозначения, които указват, че са били спазени специални разпоредби. Те често включват предписания относно сигурността на сделките (вж. Материал 18 относно пазаруването в мрежата). Два известни знака за качество включват Verisign – в <http://www.verisign.com/> и Trust-e – в <http://www.truste.org/>.

Филтриране (подбор)

- Филтрирането (подборът) е процесът на регистриране и блокиране на неподходящото съдържание в Интернет. Филтрирането може да се направи в рамките на браузърите или прокси*, или чрез инсталирането на софтуерни цензори.

* Прокси е програма, с чиято помощ всички компютри в дадена мрежа могат да работят в Интернет чрез една-единствена връзка (бел.рег.).

- Альтернативата на филтрирането е „белият списък”, с помощта на който достъпът е разрешен само до някои предварително одобрени сайтове.

Образование

- Ролята на филтрите може да бъде ценна за намаляването на риска от достъп до неподходящи или вредни материали от страна на учениците.
- Проблемите, които възникват вследствие прилагането на обозначаването и филтрирането, в най-голяма част засягат материали за гражданството и/или социалните изследвания. Започнете дебати по въпросите на филтрирането в мрежата. Дали това е приемлива и необходима форма на цензура?

Проблеми

- Обозначаването и преценката на уебсайтовете остава предимно доброволна практика с изключение на страните, които имат закони за прилагане на някакви норми.
- Понастоящем само един малък процент страници са обозначени от авторите им.
- Софтуерните услуги за филтриране обозначават страниците според ценностните им системи и социални приоритети.
- Системите за филтриране могат да блокират полезни сайтове, отнасящи се до контрацепцията или сексуалното обучение само поради ключови думи, които се съдържат в тях.
- Някои страни блокират сайтове на опозиционни политически партии или идеологии.
- Някои хора смятат, че филтрирането е форма на цензура и следователно е в противоречие с духа на Интернет. Други поддържат, че ако не съществува филтриращ софтуер, правителствата ще бъдат под натиск да регулират съдържанието он-лайн.

По какъв начин

- За да обозначите съдържание, което сте създали на свой сайт, следвайте инструкциите от сайт за оценка като ICRA: <<http://www.icra.org/>>.
- Ще трябва да класифицирате материала според известен брой критерии.

- Повечето браузъри могат да бъдат пуснати в действие, за да изключат определени сайтове. Например в Microsoft Explorer тази възможност може да бъде открита под рубриката „опции за сигурност“.
- Само малък брой компютри се продават с предварително инсталиран софтуер за филтриране. Ще трябва да закупите по-сигурна филтърна програма, за да постигнете по-нюансиран подход към подбора на сайтовете. Има различни продукти от този род на пазара.
- Повечето програми за филтриране ще ви позволят да определите какъв вид съдържание искате да филтрирате или да разрешите.

Добри практики

- Преди да инсталирате филтъра, разгледайте внимателно как работи. Има ли идеологически или културни решения в начина на действието му, с които не сте съгласни?
- Използвайте разнообразната електронна помощ разумно и не вярвайте на рекламния шум. Изпитвайте твърденията за качествата на продукта чрез личния опит.
- Говорете с учениците, родителите и персонала относно ползването и нуждите им и го правете редовно. Създаването на открита дискусийна среда ще допринесе повече за обогатяване на учебния опит в Интернет, отколкото цензурата или лова на вещици.
- Обсъдете възможностите за изготвяне на „бял списък“ – разрешаване на достъп само до утвърдени сайтове – за най-младите потребители на Интернет.
- Експертите препоръчват родителите да се интересуват от онлайн дейността на своите деца и да прекарват заедно с тях известно време в мрежата.
- Децата и младите хора трябва да бъдат насърчавани да говорят относно намерени от тях неподходящи материали в Интернет. Известните горещата линия относно потенциално незаконно съдържание: <<http://www.inhope.org/>>.

За повече информация

- Асоциацията за оценка на Интернет съдържанието (ICRA) <<http://www.icra.org/>> дава възможност на уебсайтовете да използват обозначения според различни категории. Тя също предлага свой собствен безплатен филтър, който може да се прехвърли от мрежата.
- Платформата за подбор на Интернет съдържанието (PICS) <<http://www.w3.org/PICS/>> е друга система за обозначаване на уебсайтове.
- Wikipedia за цензурата он-лайн: <http://en.wikipedia.org/wiki/Censorship_in_cyberspace>.
- Уебсайтът на медийната секция на Съвета на Европа – информация относно работата, насърчаваща саморегулирането и оправомощаването на потребителя: <<http://www.coe.int/media/>>.
- NetNanny: <<http://www.netnanny.com/>> и Cyberpatrol: <<http://cyberpatrol.com/>> са между известните търговски филтърни продукти.
- ICRA: <<http://www.icra.org/>> и Weblocker: <<http://weblocker.fameleads.com/>> предлагат безплатен филтърен софтуер за прехвърляне.
- Selfregulation.info (информация за саморегулирането) предлага задълбочени доклади от Изследователски проект на Оксфордския университет: <<http://www.selfregulation.info/>>.
- Статията на BBC „Малко по-малко цензура“: <<http://news.bbc.co.uk/2/hi/technology/4080886.stm>>.
- Документите на OpenNet Initiative за подбор и блокиране по целия свят: <<http://www.opennetinitiative.net/>>.
- Фондация електронна граница (EFF) си поставя за цел да защитава гражданските права в Интернет: <<http://www.eff.org/>>.
- Проектът за цензурен софтуер (The Sensorware Project): <<http://sensorware.net/>>.
- Европейският доклад за Оценка на съдържанието в Интернет (INCORE) – резюме на доклада относно самообозначаването и филтрирането: <<http://europa.eu/int/ISPO/iap/INCOREexec.html>>.

Материал 15

ЛИЧЕН ЖИВОТ

Колко „личен“ е Интернет?

- Личният живот (<http://en.wikipedia.org/wiki/Privacy>) се отнася до степента на контрол, която има човек по отношение на достъпа до лична информация и нейното използване.
- Повечето потребители на електронна поща (<http://en.wikipedia.org/wiki/E-mail>) и Интернет (<http://en.wikipedia.org/wiki/Internet>) приемат, че лична информация не може да се използва без разрешение и че обменът на информация е личен и сигурен. Реалността обаче е много различна.
- Всеки път, когато посещавате сайт или изпращате имейл, вие оставяте информация за себе си, която може да включва редовен или компютърен адрес, телефон, номерата по кредитна карта, потребителски данни и дори много повече.
- Личният живот е тясно свързан със сигурността; затова прочетете Материал 16 относно сигурността.

Защо трябва да говорим за личния живот в клас или въкъщи?

- Техническите и социалните аспекти на личния живот пораждаат ценни теми за обучение. Техническите аспекти могат да бъдат включени в науките по информационни технологии, но трябва заедно с това да бъдат част и от учебната програма, която дава умения в живота.
- Всеки ученик трябва да притежава необходимите умения да се справя безопасно с Интернет и това обхваща знания относно самозащита, ефективна комуникация и отговорност към другите.
- Съществува естествено преливане от тази тема към гражданското измерение на всяка учебна програма. Въпросите, които се повдигат за личния живот он-лайн, точно отразяват социалните проблеми, които преобладават в повечето култури днес. Проучването на мотивите на хакерите (<http://en.wikipedia.org/wiki/Hacker>), кракерите (http://en.wikipedia.org/wiki/Hacker#Hacker:_Intruder_and_criminal) и активистите в областта на опазването на правото на личния живот предлага богати възможности за обсъждане на ценността на демократичните принципи.

Етични въпроси

- Личният живот он-лайн е една от най-комплексните етични и правни теми, отнасящи се до Интернет.
- Всеки има право на личен живот и трябва да бъде защитен от зложелателни намерения.
- Ние сме отговорни за всички решения, които вземаме относно наши и чужди права, например авторското право (<http://en.wikipedia.org/wiki/Copyright>) и интелектуалната собственост (http://en.wikipedia.org/wiki/Intellectual_property).
- Свободата на словото е политически утвърдено понятие, на практика обаче това е сива зона, където няма лесни отговори. Кое е приемливо и кое не? Как човек може да прилага правилата, без да нарушава правата на говорещия?

Идеи за работа в клас

- Създайте основната познавателна рамка в областта на правото на личен живот заедно с класа. Дефинирайте понятията - както техническите, така и социалните, и набележете предразсъдъците и митовете за дискусия. Простото поставяне на въпросите: „Що е личен живот?“ и „Необходим ли е личният живот?“ би провокирало много категорични мнения.
- Търсете в Интернет сайтове, посветени на личния живот, и използвайте проследяващи програми (<http://en.wikipedia.org/wiki/Traceroute>), за да определите реалните им адреси и така да покажете различните геофизични проблеми, от които зависи законността в Интернет. Проучете други въпроси (културни, политически и исторически), които се появяват в резултат на търсенето. Например търсете римейлър сайм (<http://en.wikipedia.org/wiki/Remailer>) или анонимна услуга чрез представител, пуснете търсачка, след това потърсете причините, защо услугите са установени в тези гържави.
- Изследвайте въздействието на законите относно личния живот, авторското право и свободата на словото и информацията независимо от националните граници или за различни възрастови и културни групи.
- Научете учениците как да създават сигурни пароли: (http://en.wikipedia.org/wiki/Password#factors_in_the_security_of_an_individual_password).

Добри практики

- Златното правило е: не споделяйте личната си информация с тези, които не познавате или на които не се доверявате.
- Направете копия на системата си (http://en.wikipedia.org/wiki/Back_up) и провеждайте тази политика редовно.
- Актуализирайте мерките за сигурност на системата ви и проверете някакво изследване върху допълнителните средства на адрес <<http://www.epic.org/privacy/tools.html>>, които биха подкрепили вашите предпочитания он-лайн.
- Абсолютно необходими са антивирусен (<http://en.wikipedia.org/wiki/Antivirus>) и блокиращ нежелан мрежови достъп (http://en.wikipedia.org/wiki/Firewall_%28networking%29) софтуер. Може би искате също така да помислите и за други средства като изненадващи блокери (http://en.wikipedia.org/wiki/Pop_up#Add-on_programs_that_block_pop_up_ads) или противошпиониращи програми (<http://en.wikipedia.org/wiki/Spyware>). Бъдете сигурни, че проверявате редовно своята система.
- Използвайте „силни пароли“ (http://en.wikipedia.org/wiki/Password#Factors_in_the-security_of_an_individual_password), за да предпазите своя персонален компютър, електронна поща и Интернет връзка.
- Преди да предоставите лични данни, проверете за заключващата икона в лентата с инструменти. Това е знак, че транзакцията ви става в условията на сигурност.

Кукита (Cookies)

- Куки (cookie^{*}) (http://en.wikipedia.org/wiki/HTTP_cookie) е текстов файл, внедрен в компютъра ви, когато посещавате уебсайт. Той не може да навреди на компютъра ви, но може да даде достъп до информация за вашето поведение и интереси. Това би създавало по-неформална атмосфера при търсене. Например, когато сте регистрирани в уебсайт, може да бъдете поздравени по име при завръщането ви там.
- Важно е да решите доколко лично бихте искали да запазите поведението си в Интернет. Тъй като кукитата могат да бъдат използвани за проследяване на схемите на ползване и информацията за контакти, те създават условия за намеса в личния ви живот.
- Можете да използвате антишпиониращи програми (<http://en.wikipedia.org/wiki/Spyware>), за да подпомогнете контрола върху данните, предавани от вашата система и за да изтриете нежеланите кукита.

* Cookie на английски означава бисквитка, а също и „образ“, „тип“ в неформален смисъл (бел. прев.).

Защита на данни

- Проверете дали компютърът ви и програмите за електронна поща са защитени с пароли (<http://en.wikipedia.org/wiki/Password>). Повечето домашни компютри имат настройки за потребителско име и пароли по подразбиране, които позволяват достъп чрез стандартни пароли като например „mecn”: <<http://www.netlingo.com/right.cfm?term=default>>. Убедете се, че сте сменили тези настройки и сте ги заместили с по-сигурни име и парола.
- Най-добре е, ако криптирате всяка деликатна информация, изпратена по Интернет (<http://en.wikipedia.org/wiki/Encryption>). За щастие това е практика при повечето електронни търговски сделки (<http://en.wikipedia.org/wiki/Ecommerce>), но все пак трябва да се уверите, че страницата е посигурена, преди да разпространите информацията относно кредитната си карта или номерата на банковата си сметка.
- Различни сегменти от вашия компютър могат да бъдат обезопасени чрез употребата на пароли. Създайте пароли за папките, съдържащи ценни документи, като конфиденциални проекти, изследвания, оригинален дизайн и т.н.

За повече информация

- Правната страница на Съвета на Европа съдържа информация за дейността на организацията в областта на защитата на данни: <http://www.coe.int/T/E/Legal_affairs/Legal_cooperation/Data_protection/>.
- Електронният център за лична информация (EPIC) поддържа списък на документи и статии, посветени на личния живот: <<http://www.epic.org/privacy/tools.html>>.
- Разберете какво казва компютърът ви на всеки в мрежата, който се интересува от това, като използва BrowserSpy: <<http://gemal.dk/browserspy/>>.
- Загрижени ли сте за своите граждански свободи? Тези дискусии относно личния живот могат да поддържат за известно време гражданското чувство в класа – вж.: Electronic Frontier Foundation (EFF) на <<http://www.eff.org/>>, Privacy.org на <<http://www.privacy.org/>>, Privacy International на <<http://www.privacyinternational.org/>> и Privacy.net на <<http://www.privacy.net/>>.
- Ангели в мрежата (CyberAngels) на <<http://www.cyberangels.org/>> е уебсайт за Интернет сигурност с прости указания и обяснения.
- TuCows <<http://www.tucows.com/>> е уебсайт, който гарантира достъп до над 40 000 съвместни и безплатни програми. Той обещава бързи, на място, сигурни, безвирусни и нешпиониращи безплатни разпечатки.
- Зона на внимание (Zone Alarm): <<http://www.zonelabs.com/store/content/home.jsp>> е една от по-добре познатите защитни програми. Позволява да инсталирате контрол върху достъпа за различни програми, които изпращат информация широко в Интернет.
- Рай за криптиране (CryptoHeaven) е пакет за криптиране, който предлага сигурна поща, обмен на файлове и чат със симетрично и асиметрично криптиране: <<http://www.cryptoheaven.com/>>.
- LavaSoft Ad-ware е антипреследваща програма, която сканира компютъра ви и защитава личния ви живот: <<http://www.lavasoft.com/>>.

Материал 16

СИГУРНОСТ

Въведение

- Вашата сигурност в мрежата може да се сравни със сигурността ви вкъщи. Вие защитавате това, което е вътре, като държите прозорците затворени и вратата заключена.
- Компютърни деформации (malware) (<http://en.wikipedia.org/wiki/Malware>) е общ термин за обозначаване на злонамерени програми като вируси (http://en.wikipedia.org/wiki/Computer_virus), които могат да заразят компютъра. Компютърните деформации могат да притежават редица последици, като например да затруднят нормалното действие на програмите или да позволят неоправомощен достъп или изтриване на данни.
- Най-разпространените форми на компютърните деформации са вирусите (http://en.wikipedia.org/wiki/Computer_virus) и червеите (http://en.wikipedia.org/wiki/Computer_worm), които са самовъзпроизвеждащи се програми.
- Освен наименованието, не всички вируси и други форми на деформации са проектирани злонамерено.
- Всеки ден се установяват средно по 10 нови вируса.
- Много от въпросите, които се отнасят до сигурността, се отнасят и до личния живот (вж. Материал 15 относно личния живот).

Образование

- Обсъждайте темите на самозащитата и отговорността с учениците. Тъй като много деца са по-добре информирани от възрастните, окуражавайте ги да споделят своите знания и опит един с друг и със семействата си.
- Известен брой хакери и създатели на вируси са измежду най-младите потребители на Интернет. Организирайте дискусия в клас по тези теми.

Етични съображения и рискове

- Компютърната ви сигурност може да въздейства върху другите. Вирусите, които заразяват вашия компютър, могат да се прехвърлят и при други.

- Всеки, който пази лични данни за клиентите си или други познати, е отговорен да опазва тази информация по сигурен начин.
- Хакерството (http://en.wikipedia.org/wiki/Hack_%28technology_slang%29) или друга форма на неоправомощен достъп до информацията на другите е нарушение на техните права.
- Важно е да бъдете предпазливи, но не прекалявайте с мерките за сигурност! Едно от най-големите качества на Интернет е неговата достъпност. Ограничаването на правата или масираното прилагане на свръхфилтриране може да изиграе ролята на цензура или да намали достъпа.
- Шпионирането се отнася до тези програми, които атакуват компютъра обикновено с търговска цел. Те биха могли да обхващат нежелана реклама или кражба на информация относно кредитна карта. Форма на шпионирани програми са набиращите програми, които могат да накарат модела да набира номера без разпореждане от страна на потребителя. Тази команда е използвана за обаждания до най-търсени телефонни линии.
- Кукитата включват съхраняване на лична информация. Вж. за повече подробности Материал 15 относно личния живот.

Добри практики

- Инсталирайте антивирусна програма (http://en.wikipedia.org/wiki/Anti-virus_software) и я поддържайте в актуално състояние.
- Инсталирайте пачове за сигурност, веднага щом станат налични. Можете да поставите някои действащи системи и програми за автоматично актуализиране или информирани веднага щом пачът е готов да бъде прехвърлен.
- Инсталирайте защитна програма (firewall) (http://en.wikipedia.org/wiki/Firewall_%28networking%29) за контрол на трафика към и от компютъра ви.
- Не оставайте компютъра си свързан с Интернет, без да има необходимост за това. Широколентовите абонаменти позволяват неограничена по време връзка, но това може да застраши сигурността.
- Избягвайте използването на пароли (http://en.wikipedia.org/wiki/Password#Factors_in_the_security_of_an_individual_password), които очевидно са свързани с вас. Използвайте комбинации от букви и цифри.
- Настройте браузъра си (http://en.wikipedia.org/wiki/Web_browser) да „дезактивира ръкописи“. Можете да активирате ръкописите за сайтове, на които имате доверие.

-
- Не отваряйте имейлите, които могат да не са автентични (вж. Материал 5 относно електронната поща).
 - Уверете се, че имате доверие на източника, преди да прехвърлите каквото и да е на вашия компютър. Обърнете особено внимание към софтуери „от точка до точка” (peer-to-peer) (http://en.wikipedia.org/wiki/Peer_to_peer), които са скандално известни с това, че подпомагат разпространението на шпиониращи програми (вж. Материал 10 относно музиката и образите в Интернет).
 - Редовно обезопасявайте важни файлове, насочени към местоназначение, което е отделено от компютъра ви като например CD ROM.
 - Ако управлявате повече от един потребител на компютър или мрежа, бъдете сигурни, че всеки от тях има съответните права. Ограничаването на излишните права на потребителите може да помогне да бъдат избягнати случайно възникналите или целенасочените проблеми на сигурността.
 - Администрацията на мрежата (<http://en.wikipedia.org/wiki/AUP>) трябва да създаде AUP и така да създаде условия за потребителите да не заплашват сигурността на мрежата.
 - Операционната система Windows и браузърът Internet Explorer са сред най-разпространените обекти на деформации. Обмислете алтернативи като например софтуер с отворен код (http://en.wikipedia.org/wiki/Open_source) или Mozilla Firefox: [<http://www.mozilla.org/>](http://www.mozilla.org/).

За повече информация

- Страницата на Microsoft относно сигурността:
<<http://www.microsoft.com/security/default.mspx>>.
- Страницата на Apple относно сигурността:
<<http://www.apple.com/support/security/>>.
- Подробна информация за специалисти по информационни технологии на <<http://www.searchsecurity.com/>>.
- Европейска мрежа и Агенция за информационна сигурност:
<<http://www.enisa.eu.int/>>.
- Указанията на OECD относно сигурността на информационните системи и мрежите:
<http://www.oecd.org/document/42/0,2340,en_2649_34255_15582250_1_1_1_1,00.html>.
- Списанието за информационна сигурност:
<<http://informationsecurity.techtarget.com/>>.
- Уебсайтът на 2privacy.com има тест за защита на личния живот на вашия компютър: <<http://www.2privacy.com/>>.
- Он-лайн съвети за сигурността от британското:
<<http://www.itsafe.gov.uk/>>
и американското правителство: <<http://www.us-cert.gov/>>.
- Указания за информационна сигурност за директен маркетинг:
<<http://www.the-dma.org/guidelines/informationsecurity.shtml>>.

Материал 17

ТОРМОЗ И ДРАЗНЕНЕ

Каква е връзката между Интернет и тормоза и гразненето?

Тормозът (<http://en.wikipedia.org/wiki/Bullying>) и гразненето (<http://en.wikipedia.org/wiki/Harassment>) имат огромно влияние върху това, как хората схващат себе си и заобикалящия ги свят.

Определението на тормоза обикновено зависи от личността, която формулира дефиницията, обаче за повечето хора то е действие, което се предприема срещу друг човек с цел нанасянето на вреда, повтаряно под различни форми за съответен период от време. Родителите и децата обикновено нямат еднакво разбиране за мащабите на този проблем.

Тормозът подсказва словесен или физически контакт. Напоследък той може също така да обхване и виртуалния тормоз чрез използването на Интернет, включващ обидни или злонамерени електронни писма, коментари в чатрумите или дори още по-крайни форми като уебсайтове, създадени с намерение за причиняване на вреда на отделен индивид или групи от хора.

Обучаващите винаги трябва да се справят с тормоза и гразненето във и извън класната стая. За нас е задължително да разберем как този вид поведение включва също и Интернет.

Как бихме могли да се справим с тормоза и гразненето в училище или вкъщи?

- Ако учениците трябва да учат продуктивно, за тях е нужно да бъдат в среда, в която се чувстват самоуверени и сигурни.
- Ако ученик е подложен на тормоз или гразнене, тогава обучението се ограничава, тъй като той е неспособен да се концентрира върху учебния процес, чувства се заплашен и губи увереност в собствените си сили.
- Ние имаме отговорност като учители и родители да осигурим най-добрата възможна учебна среда независимо дали това става в класната стая, на игрището или докато се работи в мрежата.
- Необходимо е учениците да могат да поемат отговорност за собствените си действия, но тормозът подорва увереността и самоуважението.
- Учениците, които се чувстват заплашени (независимо дали в мрежата или извън нея), се нуждаят от помощта на възрастен, на когото

имат доверие. Трябва също така да запомним, че на човека, който осъществява тормоза, също са необходими ръководни насоки, така че подобно поведение да не се повтаря в бъдеще.

- Училищата трябва да разполагат с разработени специални указания. Би било добра идея да се включат предпазни мерки във вашата училищна Интернет политика с цел справяне с тормоза.

Етични и охранителни въпроси

- Тормозът и гразненето в класната стая могат да снижат морала на целия клас, създавайки атмосфера на страх и недоверие и правейки процеса на обучение почти невъзможен.
- Една предпазна мярка срещу превръщането на тормоза и гразненето в проблем е въвеждането на управлението на гнева и разрешаването на конфликтите в учебната програма. Добре подбраните програми от този вид ще позволят на децата и тийнейджърите да разкрият собствените си таланти като потенциални медиатори на конфликти. По този начин рискът от дребни конфликти, които прерастват в заплашително поведение, би бил намален както в мрежата, така и извън нея.
- Вашето училище трябва да има ясна политика – най-общо наричана „политика на допустимо ползване“ (acceptable use policy - AUP) (http://en.wikipedia.org/wiki/Acceptable_Use_Policy), за да се наблюдава кога и как учениците и служителите използват Интернет в училище. Този документ трябва открито да обясни, че няма да се толерират неприличният, тормозещият и гразнещият език. Трябва ясно да се изрази какви ще бъдат преките последици за всеки, който ползва Интернет по неподходящ начин.
- Трябва да има процедура, която може да документира използването на Интернет, включително кой е в мрежата, кога и къде.
- На учениците трябва да се каже, че трябва да прекратят контакта с всеки, който ги гразни или ги кара да се чувстват неудобно по един или друг начин, когато са в мрежата.
- Учениците трябва веднага да кажат на възрастен, на когото имат доверие, какво се е случило и ако е възможно, да му покажат обидния материал. След това възрастният трябва да следва процедурите, описани в училищната AUP.
- Процедурата е същата, както в реалния живот, когато някой гразни дете. Контактът с нарушителя трябва да се прекрати и да се каже на сигурен възрастен за инцидента. Те не бива да се чувстват, като че ли са сами или че трябва да се справят самостоятелно.

Накратко, училищната политика за ползване на Интернет трябва да включва методи за намеса (като например разрешаване на конфликти), обучение на ученици и служители относно това, какво трябва да правят в случай на гразнене в мрежата, осигуряване на положителна подкрепа за обектите на малтретиране и когато е възможно – помощ за малтретиращите, за да могат да променят поведението си. С подобна подходяща политика училищата биха имали малко проблеми при справяне с тормоза или гразненето.

Идеи за работа в клас

- Игра с роли: учениците участват в мним процес за разрешаване на конфликти. Учителят определя ролите и организира групи, в които учениците имат задължението да разрешат някакъв спор. Следващата стъпка е да се променят ролите и така учениците да могат да се занимават с темата от различна гледна точка.
- Дискусионни групи: учениците участват в дискусии, в които общата им дейност се оценява и те се насърчават да говорят за впечатленията си.

Добри практики

Ето някои идеи за това, как да се справим с тормоза в мрежата и с всякакви гразнеци имейли или съобщения:

- Учениците трябва да бъдат инструктирани да не отварят електронни писма от неизвестен източник.
- Ако сте отворили писмото и го намирате за обидно, веднага го изтрийте.
- Ако някой продължава да изпраща обидни или гразнеци имейли в мрежата и е възможно (чрез електронния адрес) да откриете откъде става това, влезте веднага във връзка с доставчика на услуги (http://en.wikipedia.org/wiki/Internet_Service_Provider) и му докладвайте.
- Вашата училищна политика относно тормоза и/или приемливата политика на ползване трябва да съдържат разпоредби относно това, как да се справите с гразненето в мрежата, извършено от ученици.
- Както при всеки друг вид тормоз учениците трябва да знаят, че могат да дойдат при вас или при друг сигурен човек всеки път, когато са гразнени в мрежата.

За повече информация

- Bullying.org: <<http://www.bullying.org/>>.
- Спрете тормоза сега!: <<http://www.stopbullyingnow.com/>>.
- За да знаете рисковете: оспорване на тормоза в мрежата: <http://www.media-awareness.ca/english/teachers/wa_teachers/safe_passage_teachers/risks_bullying.cfm>.
- Какво е тормоз в мрежата?: <<http://www.netalert.net.au/01569-what-is-cyber-bullying.asp?qid=10398>>.
- Осведомявайте за тормоза и вредното съдържание на Insafe network: <<http://www.saferinternet.org/ww/en/pub/insafe/safety.htm>>.

Материал 18

ПАЗАРУВАНЕ В МРЕЖАТА

Въведение

Електронната търговия може да бъде определена като сбор от услуги, програми и процедури, които дава възможност за продажба на продукти в мрежата. Почти всичко може да се купи он-лайн - от книги до почивки, от облекла до електроника. Освен материалните стоки, можете също да платите за услуги като достъп до съдържание в мрежата. Според изследването Форестър (Forrester Research) на <<http://www.forrester.com/my/1,,1-0,FF.html>> европейският пазар на гребно в мрежата се очаква да нарасне от 40 милиарда евро през 2004 г. до 167 милиарда евро до 2009 г.

Образование

Младите хора трябва да бъдат добре информирани като потребители. Тъй като значението на пазаруването в мрежата нараства, жизнено необходимо е те да разберат как да се възползват от предимствата му и как да избягват рисковете, свързани с него.

- Образовайте учениците за това, как да откриват информацията относно търговеца и условията за продажба.
- Приканете учениците, самостоятелно или на групи, да потърсят специфични търговски уебсайтове за стоки или услуги с определена цел. Например – планиране на почивка според фиксиран бюджет (вж. Материал 3 относно търсенето на информация).
- Планирайте уебсайт за електронна търговия заедно с учениците (например за продажба на училищни стоки) или работете още по съществуващи инициативи от този вид, предприети вече в рамките на училището. Изучете структурата на един добър уебсайт за електронна търговия.

Етични съображения и рискове

- Пазете данните на кредитната си карта. Хакерите могат да получат информация за нея чрез достъп до компютъра ви или прониквайки в небезопасни уебсайтове, притежаващи ваша информация.
- Престъпниците също получават информация във връзка с кредитна карта или банка, като мамят хората да им я предоставят

доброволно. „Зарибяването“ (<http://en.wikipedia.org/wiki/Phishing>) попада в тази категория. Тези атаки често имат за прицел потребители, които пазаруват в мрежата или посещават сайтове за плащане, като ги молят „да потвърдят“ някои подробности.

- Тъй като пазаруването в мрежата често включва плащане с кредитна карта, потребителите трябва да управляват внимателно финансите си с цел да избегнат свръхразходи.

Добри практики

- Проучете подробности относно търговеца или продавача. eBay например дава възможност на продавачите да си създават репутация според характеристиката и отзивите. Не купувайте от ненадежни източници особено от тези, които се рекламират чрез спам (вж. Материал 6 относно спам).
- Уверете се, че сте застраховани срещу измамническо използване на кредитните ви карти. Проверете внимателно движението по сметката ви с оглед всякакви неоправомощени покупки.
- Прочетете клаузите и условията. Текстът може да е дълъг и технически, но не избирайте опцията да отговорите, че сте го прочели и разбрали, ако наистина не сте го направили.
- Скрити разходи. Това могат да бъдат данъци или разноски по предаването, дължими от страна на продавача. Могат да се дължат също така митнически такси, ако поръчвате стоки от чужбина.
- Дали сайтът е безопасен? Иконата на катинар или ключ в долния десен ъгъл на уеббраузъра би илюстрирала безопасните страници. Търсете Secure Socket Layers (SSL) (http://en.wikipedia.org/wiki/Secure_Sockets_Layer) сертификати, които гарантират, че данните са криптирани, преди да бъдат изпратени.
- Уверете се, че контролирате личните си данни. Внимавайте по отношение на опции, отнасящи се до възможностите на търговеца да задържи данните ви или да се свърже с вас с маркетингова цел.

За повече информация

- Обучавайте учениците си относно търговията в мрежата – от Microsoft:
<<http://www.microsoft.com/office/previous/frontpage/columns/edcolumn04.asp>>.
- Формата на Европейската комисия за търсене на обезщетение, достъпна на 11 езика:
<http://europa.eu.int/comm/consumers/redress/index_en.htm>.
- Електронно доверие (TRUSTe) – независима, нестопанска, световна инициатива, която си поставя за цел да изгражда доверие и увереност в сделките он-лайн: <<http://www.truste.org/>>.
- Информацията относно пазаруването в мрежата на Британското министерство за лоялна конкуренция:
<<http://www.ofc.gov.uk/Consumer/Your+Rights+When+Shopping+From+Home/Online+shopping/default.htm>>.
- Страницата на Европейската комисия относно електронната търговия:
<http://europa.eu.int/comm/internal_market/en/ecommerce/>.
- Amazon на <<http://www.amazon.com/>> и eBay на <<http://www.ebay.com/>> са два от най-известните сайтове за пазаруване в мрежата.
- Съветите за предпазване от измами на PayPal:
<<https://www.paypal.com/eBay/cgi-bin/webscr?cmd=p/gen/fraud-tips-buyers-outside>>.
- „eBay - най-популярната марка в мрежата“ – статия на BBC:
<<http://news.bbc.co.uk/2/hi/technology/4468745.stm>>.
- Kelkoo е уебсайт за сравняване на цените на различни търговци:
<<http://fr.kelkoo.com/>>.

Материал 19

КАК ДА СТАНЕМ АКТИВНИ ЕЛЕКТРОННИ ГРАЖДАНИ

Заявяване на нашите права като електронни граждани

Широкото използване на Интернет и на новите комуникационни технологии е мощен двигател за растеж и работни места и за подобряване на качеството на живот на много граждани.

Осведоменото участие на всички граждани в т.нар. цифрова икономика зависи от развитието на много по-широка грамотност. Тя включва способността за критичен анализ на разнообразната информация, в която сме потопени (т.е. аудиовизуалното съдържание), формирането на независимо мнение и активното участие в разрешаването на проблемите на общността.

Какви нови умения трябва да притежават гражданите, за да бъдат активни в обществото?

- Информационните и комуникационните технологии бързо навлизат във всеки аспект на всекидневния ни живот, променяйки видовете умения, необходими, за да бъдем активни членове на обществото.
- Тъй като Интернет продължава да се развива с увеличаване на безжичните мрежи (http://en.wikipedia.org/wiki/Wireless_network) и мобилната технология от трето поколение 3G ([http://en.wikipedia.org/wiki/3G mobile technology](http://en.wikipedia.org/wiki/3G_mobile_technology)), нарастващо значение ще има способността да се използват ефективно днешните технологии за получаване и разпространение на информация по начин, който прекосява границите и на медийната, и на компютърната грамотност.

Какви предимства ни предлага Интернет, за да ни помогне да станем електронни граждани?

- Интернет дава възможност не само да се публикува много повече информация по-бързо, но и тя постоянно да се актуализира, така че гражданите да бъдат информирани относно последните развития във всяка област, която представлява интерес за тях.
- В миналото трябваше да разчитаме на версиите, които печатът избираше да публикува, за да бъдем постоянно информирани. Понастоящем можем много често да се отправим директно до източника, за да почерпим нашата информация от първа ръка.

- Обстоятелството, че гражданите са по-добре информирани, им дава право да участват по-добре в демократичния живот на своята собствена страна и на паневропейско равнище.
- Географска, транспортна, културна и туристическа информация, събирана от публичния и от частния сектор, значително обогатява живота на гражданите. В някои страни гражданите дори могат да използват Интернет, за да променят официално адреса си, да подават документи за подновяване на паспорта си или да извършат различни дейности, които са им отнемали време. Не забравяйте обаче, че трябва да предприемете известен брой предпазни мерки, когато разпространявате лична информация в мрежата (вж. Материали 15 и 16 относно личния живот и сигурността).
- Интернет също дава възможност на гражданите да участват в дискусии и дебати в мрежата по теми, които са интересни за обществения и местния живот и дори да вземат участие в избори чрез електронно гласуване: (<http://en.wikipedia.org/wiki/E-voting>).

Етични въпроси относно електронното гражданство

Като имат достъп до постоянно актуална, качествена информация, гражданите са в по-добра позиция да упражняват своите основни човешки права. Трябва обаче да бъдем внимателни по отношение на отрицателните последици, които технологията може да има върху тези права, например.

- Равен достъп до информация: цифровото разделение създава общество с две прослойки – на „имащите“ и на „нямащите“ информация. Ако ситуацията продължава да е такава, това ще застраши демокрацията поради факта, че по-малко сполучилите в живота, постепенно ще изгубят самостоятелността на изразяването си. Без пряк достъп до информация ние сме по-малко способни да формираме наше собствено мнение и следователно можем да бъдем по-лесно манипулирани от тези, които свободно ползват новите технологии. И още, информацията в обществения сектор е много важна за демократичния и гражданския живот и по-специално е с ключово значение за икономическата дейност. Ако трябва да осигурим равни възможности за всички, тогава трябва да осигурим равен достъп до информация за всички.
- Свобода на словото: информационните и комуникационните технологии играят толкова важна роля в нашия живот днес, че скоро само тези, които свободно ги ползват, ще бъдат действително способни да направят така, че гласът им да бъде чул.
- Право на личен живот: огромното увеличение на средствата за прехвърляне и обмен на информация означава, че трябва да се погрижим

за защитата на нашите лични данни и следователно на нашето право на личен живот (вж. по-долу частта „Добри практики“).

Идеи за работа в клас

- Граждански науки: Един добър източник, който може да бъде основа за програмата ви по граждански науки е програмата за дейностите на Съвета на Европа в областта на човешките права, която е в мрежата на <http://www.hrea.org/erc/Library/First_Steps/index_eng.html>. Можете също да накарате вашия клас да разработи своя собствена харта за човешките права. Нека учениците да приложат новите си познания за човешките права към виртуалната среда, например как биха направили Интернет по-добро място за тях за работа и игри.
- История: Френската революция: помогнете на учениците си да разграничават фактите от хипотезите, като сравняват героични революционни картини за нападението срещу Бастилията със съвременни обяснения. Те трябва да могат „да обяснят как и защо нападението на Бастилията е тълкувано различно“. Това може да се свърже и с понятията по медийно образование: как се представя действителността за различни цели и надеждността на доказателствата.
- География, паспорт за света: Поканете учениците да обсъдят начините, чрез които се представят местата по света в Интернет и анализирайте как различните уебсайтове се отличават по акцента или отношението към определено място.
- Анализ на съдържанието: Изберете тема, след това я проверете на новинарските сайтове от различни източници и анализирайте източниците. Съществуват ли разлики в гледните точки, представени от всяка организация? Защо мислите, че е така?

Добри практики

- Всеки гражданин има право да получи копие от личната си информация, която е събрана или запазена. Настоявай, че имаш това право и не предоставяй лична информация освен ако не смяташ, че е необходимо.
- Винаги четете окончателното копие на въпросници, за да видите как информацията за вас, която сте дали, ще бъде използвана и не забравяйте да проверите Материал 15 относно личния живот, за да получите повече съвети.
- Споделянето на уменията за грамотност и разпространението им в цялото училище, във висшето образование и в гражданското общество са жизнено важни условия за разширяване на участието в демократичния процес.

- Известен брой училища напоследък работят върху програми за придобиване на опит в Интернет, като съсредоточават усилия, за да осигурят възможности на учениците си да развиват необходимите умения за живот, работа и игри в информационното общество днес. Това включва:
 - умения за придвижване в лабиринта от налична информация в Интернет;
 - развитите на способност за разграничаване между информация и дезинформация;
 - анализиране на информация за съответствие и валидност;
 - използване на информация в обучение върху основата на проекти;
 - разбиране и използване на множество възможности, които браузърът и Интернет могат да предоставят.

За повече информация

- Амнисти интернешънъл (Amnesty International) на <<http://www.amnesty.org/>> и Хюмън райтс уоч (Human Rights Watch) на <<http://www.hrw.org/>> са организации с нестопанска цел, които се борят за човешките права. Амнисти има наръчник на различни езици, подготвен, за да бъде в помощ на учителите, които трябва да помагат на младите хора да научат повече за правата на човека – особено в Централна и Източна Европа: <http://web.amnesty.org/web/web.nsf/pages/hre_first>.
- Европейската комисия има информация относно защитата на децата и човешкото достойнство в аудиовизуалните услуги: <http://europa.eu.int/comm/avpolicy/regul/new_srv/pmhd_en.htm>.
- „Те ми подхвърлиха компютър..., но това, от което действително имах нужда, беше закрилник в живота“ - статия в списание „First Monday“, рецензирано от връстници, което определя четири характерни особености на цифровото разделение – грамотност, достъп, съдържание и обучение - и обсъжда ролята на библиотеките и музеите за изграждането на всяко едно от тези качества: <http://www.firstmonday.dk/issues/issue6_4/wilhelm/index.html>.
- Глобализиране на демокрацията: <<http://www.prospect.org/print/V11/20/barber-b.html>>.
- Статия „Отзивчивата класна стая: практически подход за впитане на демократичните идеали във всекидневната тъкан на училищния живот“: <<http://www.newhorizons.org/strategies/democratic/gimbert.htm>>.

Материал 20

МОБИЛНА ТЕХНОЛОГИЯ

Въведение

Малко хора купуваха мобилни телефони, когато за първи път бяха пуснати в употреба през 1983 г. През 1995 г. имаше пет мобилни абонамента на 100 жители в Европейския съюз. През 2003 г. цифрата беше 80 на 100 измежду 25-те страни от разширения Европейски съюз. Използването на мобилни телефони е световно явление, което се разширява най-бързо в Африка.

Стандартните характеристики на мобилните телефони са гласовите повиквания и кратко съобщение (SMS): (http://en.wikipedia.org/wiki/Short_message_service). Т.нар. „интелигентни телефони” („smart-phones”) имат нови възможности като електронна поща, снимков съобщения и видео.

Световете на мобилната технология и на персоналните компютри стават все по-малко и по-малко различни. Много мобилни телефони днес имат Интернет браузъри и възможности за електронна поща, а все повече и повече компютри са безжични.

Образование

- М-обучението (M-Learning) се отнася до обучението с помощта на мобилни технологии като мобилни телефони, ръчни компютри и електронни бележници (PDA - personal digital assistant).
- Международното изследване на SRI през 2003 г. установи, че 90% от учителите, които са ползвали мобилни технологии, намират, че те имат положителен принос към учебния процес: <<http://www.intel.com/education/handhelds/SRI.pdf>>.
- М-обучението предлага възможността за персонализиране на обучението, предоставяно на учениците. Например училище в САЩ е създадо „Безкнижна класна стая” – като използва технологиите за преподаване на уроците и осигурява допълнителна помощ за тези, за които английският език е втори: <<http://www.paperlessclassroom.org/>>.
- Бъдещето на М-обучението зависи не само от развитието на технологиите, но също и от развитието на образователните материали, които могат да бъдат предавани чрез ръчни устройства.
- Корея е призната за една от първите страни в областта на мобилното обучение. От 2004 г. учениците могат да прехвърлят лекции към ръчни мобилни устройства.

- С подобряването на технологиите нараства популярността на игрите за мобилни телефони и затова се очаква образователните игри и други видове неформално обучение да подхождат добре на тази среда.
- Преносимостта на ръчните компютри е полезна за учителите, които пътуват, и за учениците, които работят на групи или извършват работа извън училището.
- Установено е, че използването на ръчни компютри насърчава учениците да бъдат по-отговорни към своята работа и за тях е по-малко вероятно да изгубят записките и домашните си.
- Тъй като мобилните телефони са твърде популярни сред младите хора, учителите могат да ангажират учениците, като включат използването на SMS и т.н. в уроците.

Проблеми

- Съществува загриженост относно това, че децата получават мобилни телефони твърде рано. Изследванията са неубедителни дали има опасност от излагане на радиация с течение на времето, дори и минимална.
- Използването на компютъра все още се регулира вкъщи. Използването на мобилните телефони обаче се смята от много родители за личен въпрос. Самоуверени от новата свобода, децата могат да попаднат във финансови затруднения, като харчат пари за медийни кампании „раздаващи подаръци” или за аксесоари като различни мелодии на позвъняване.
- Мобилните телефони могат да бъдат използвани като проследяващи устройства. Въпросът за сигурността срещу свободата е противоречив.
- Bluetooth технологията (<http://en.wikipedia.org/wiki/Bluetooth>) повдига въпроси за сигурността като хакерство и изпращане на нежелани съобщения.
- Моблоговете (<http://en.wikipedia.org/wiki/Moblog>) са мобилни телефонни блогове. Младите хора изпращат информация и снимки и така поставят под потенциална заплаха сигурността си.
- Тормозът чрез мобилни телефони предизвиква нарастваща тревога. „Доволни от шамарите”: (http://en.wikipedia.org/wiki/Happy_slapping) - това са млади хора, предимно в САЩ, използващи мобилни телефони, за да записват нападения, след което разпространяват образите в мрежата, за да унижат жертвата (вж. Материал 17 относно тормоза и гразненето).

- Тъй като разсейват, мобилните телефони могат да създават опасност при шофиране.
- Вирусите (http://en.wikipedia.org/wiki/Computer_virus) и червеите (http://en.wikipedia.org/wiki/Computer_worm) инфектират мобилните телефони от 2004 г. Един пример за това е червеят Кабир (Cabir worm).

По какъв начин

- Мобилните телефони са популярни и е лесно и сравнително евтино да имаш един от тях.
- След като си закупил устройството, можеш да избереш да платиш пакет за известно увеличение на минутите или можеш да се абонираш при определен гоставчик и да плащаш месечна такса за услугата.

Добри практики

- Настърчавайте младите хора да ограничат използването на мобилни телефони. Все пак не забранявайте използването им. Използването на мобилни телефони е широко разпространено явление между тийнейджърите и в много среди е жизнено важно за създаването на мрежа между връстници.
- Не оставяйте Bluetooth включен, ако не се ползва, за да избегнете рисковете.
- Както и с електронната поща, приемайте данни от източник, на който имате доверие.
- Бъдете внимателни при използването на телефона. На хората около вас може да им е неприятно да слушат разговора ви.

За повече информация

- Страницата за мобилно обучение на Центъра за електронно обучение:
<<http://www.e-learningcentre.co.uk/eclipse/Resources/mlearning.htm>>.
- Независим британски сайт за преглед на мобилните телефони:
<<http://www.mobile-phones-uk.org/>>.
- Преглед на литературата в областта на мобилните технологии и обучението – подробен доклад на Университета в Бирмингам, който включва проучване на казуси и възгледи за бъдещето на мобилното обучение: <http://www.nestafuturelab.org/research/reviews/reviews_11_and12/11_01.htm>.
- Мобилното обучение е програма за изследване и развитие, която проучва мобилното обучение сред младите хора, застрашени от социална изолация: <<http://www.m-learning.org/>>.
- Безжичен световен форум: <<http://www.w2forum.com/>>.
- „Деца и мобилните телефони – програма за действие“ – он-лайн публикация на Международната детска мрежа:
<http://www.childnet-int.org/downloads/CMFAAA_A4.pdf>.
- Независим орган за мобилна класификация (IMCB):
<<http://www.imcb.org.uk/>>
- Асоциация за мобилни данни (MDA):
<<http://www.mda-mobiledata.org/mda/>>.
- Страницата на Нокиа относно прегназване на телефона ви от Bluetooth и деформации:
<<http://europe.nokia.com/nokia/0,,76016,00.html>>.
- Страницата за Bluetooth сигурност:
<<http://www.bluetooth.com/help/security.asp>>.
- Ръководството на Водафон за родители:
<<http://www.vodafone.co.uk/download/CSR%20Parent%20guide.pdf>>.

Материал 21

БЛОГОВЕ

Въведение

- Думата „блог” (<http://en.wikipedia.org/wiki/Blog>) е съкратено от „уеблог”^{*} и означава он-лайн списание, създадено и публикувано от групи и индивиди.
- Терминът „уеблог” беше прибавен в Оксфордския речник през 2003 г. Блоговете са съвременен феномен на Интернет.
- Тъй като блоггащите (авторите) разпространяват статии и информация в мрежата, този вид издание започва да приема по-голямата част от трафика на дискуссионните групи (вж. Материал 8 относно дискуссионните групи).
- Независимо от обстоятелството, че някои политици и звезди се заеха с блогинг, блогите продължават да се свързват най-вече с обикновените хора, изразяващи открито своите възгледи и разказващи за всекидневното си.
- Поради популярността на блогите напоследък бяха създадени много уебсайтове, предлагащи програми, които са в помощ при създаването и публикуването на материалите. Всяко влизане в блог може да бъде коментирано, което от своя страна създава възможности за дискусия и подпомага формирането на нови идеи. Мобилните блогове, познати като моблогове (<http://en.wikipedia.org/wiki/Moblogging>) възникнаха наскоро благодарение на развитието на възможностите за изпращане на имейли в мобилните телефони (вж. Материал 20 относно мобилната технология).
- Влогиране (<http://en.wikipedia.org/wiki/Vlog>) е нова тенденция, при която потребителите разпространяват видео наред с коментарите си.
- Сега се ползва RSS (http://en.wikipedia.org/wiki/RSS_%28file_format%29) или обогатено обобщение от сайтовете за централно разпространение на блогите. Желателите, предложено от тях съдържание да бъде публикувано и на други сайтове, могат да го направят достъпно, използвайки XML (<http://en.wikipedia.org/wiki/XML>) или разширяема езикова версия за уебобединение. XML е вид код, подобен на HTML, и е известен също като „захранване”.

^{*} От английски weblog = нещо, което се записва (логва) в мрежата (уеб) (бел. прев.).

Всъщност той дава възможност на читателите да се "абонират" за определено съдържание и да им бъде доставяно актуализирано издание на блоговете, така че да не е нужно да посещават блога, за да го получат. Това звучи сложно, но в действителност е стандартна опция на повечето блогови програми.

Образователни приложения на блогването

- Блоговете предоставят на учениците възможност да контролират обучението си и обществения форум, в който да публикуват свои мисли и чувства.
- Блоговете могат да се използват като иновационно образователно средство за дискусии и сътрудничество. Например по време на уроци по съвременна литература блогването е използвано за изучаване на романа „Тайният живот на пчелите“ (<http://weblogs.hcrhs.k12.nj.us/bees/>). Авторът написал въведение към урока и учениците и техните родители били поканени да напишат впечатленията си от всекидневно възлаганите задачи за четене. След това авторът коментирал върху тях. Вж.: <<http://weblogs.hcrhs.k12.nj.us/bees/>>.
- Специалистите отбелязват съществуването на тристепенен процес при блогване. Това е описано на <<http://www.thejournal.com/magazine/vault/A4677C.cfm>>. Блогиращите трябва постоянно да подобряват, подбират и изпращат материали. Чрез търсенето на материали за коментар учениците се запознават изключително добре с различни теории и идеи и развиват умения за критичен анализ на съдържанието.
- Технологиата може да се използва като мотивиращ фактор в образованието. Учениците се интересуват от блоговете, защото са нови и предоставят възможности за лично изразяване. Това може да бъде използвано за преподаване на много разнообразни предмети.
- Блоговете дават възможност на всеки ученик от класа да участва в дискусия, която предоставя на децата досег с различни гледни точки.

Етични съображения и рискове

- Припомнете на учениците, че не трябва да предоставят лична информация в публичните Интернет пространства. Този проблем важи особено за блоговете, които често са лични поради самата си природа.

По какъв начин

- Ако притежавате техническите умения, можете да създадете блог от самото начало. Повечето хора използват сайтове, предлагащи средства за създаване и публикуване на съдържание като блог. School Blogs на <<http://www.schoolblogs.com/>> и Bloggers (вж. по-долу) са популярни сайтове, които осигуряват безплатни услуги. Те дават лесни инструкции, които могат да се прилагат постепенно и ще ви помогнат да откриете сметка, да наменувате вашия блог и да изберете ръководна схема.
- Щом блогът ви е открит и действа, можете да композирате и да редактирате входовете от централната уебстраница. Интерфейсът за широко разпространени програми е с формат WYSIWYG (<http://en.wikipedia.org/wiki/WYSIWYG>) и е изключително удобен.
- Посетителите на вашия блог могат да коментират съдържанието, като избират връзката за коментар в края на всеки вход.
- Не забравяйте да обогатите вашия коментар с хипервръзки и образи! Бутоните за допълнения трябва да се включат в лентата с инструменти над рамката за текста, където вкарвате съдържанието.

Добри практики

- Блогът е огромна възможност да гадете гласност на възгледите си, но можете да пожелаете да запазите в тайна личния си живот чрез използването на псевдоним и спестяване на някои лични подробности.
- Децата и младите хора трябва да бъдат особено внимателни относно разкриването на лична информация в блога.
- Спазвайте законите на авторското право и не използвайте оформлението на други блогове без разрешение.
- Започнете своя собствен блог, като се запознаете с практиката, преди да го представите на класа. Може би ще ви бъде в помощ, ако посетите други блогове за идеи и вдъхновение. Уебсайтът на училищните блогове (<http://www.schoolblogs.com/>) има повече от 4000 члена и дава възможност на потребителите да поставят началото на техен собствен училищен блог.
- Отделете време, за да обясните понятието за блог на своите ученици. Кажете им защо е направен и дайте примери за добри и лоши блогове. След това дайте на учениците набор от ясни правила, които може да включват дължина и честота на публикации, теми, брой на хипервръзките/снимките и т.н. Възложете на учениците да поддържат блог, да обсъждат опита си и да коментират върху други блогове.

За повече информация

- Blogger е сайт, който осигурява средства за блогване, вече и за мобилно блогване: <<http://www.blogger.com/start>>.
- 14 съвета в областта на авторското право за тези, които се занимават с блог: <<http://weblogs.about.com/od/issueanddiscussions/a/copyrighttips.htm>>.
- Правното ръководство на Фондацията за електронни граници за тези, които се занимават с блогване: <<http://www.eff.org/bloggers/lg/>>.
- Съвети на Колежа в Дартмът за дискусиите он-лайн в клас: <<http://www.dartmouth.edu/~webteach/articles/discussion.html>>.
- Статия на BBC от 23 януари 2005 г.: „Академици дават уроци върху блог“: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/education/4194669.stm>.
- Weblogg-ed - този сайт следва настоящите блогтенденции в образованието: <<http://www.weblogg-ed.com/>>.
- Статия в Джърнал, февруари 2004 г. „Доставяне на съдържание в блогосферата“: <<http://www.thejournal.com/magazine/vault/A4677.cfm>>.
- Blogging и RSS - „Що е то?“ и „По какъв начин?“ на Мощни нови средства в мрежата за работещите в областта на образованието: <<http://infoday.com/MMSchools/jan04/richardson.shtml>>.
- Образователни уеблогове: <<http://educational.blogs.com/>>.
- Образованият блогър: Чрез уеблоговете да насърчим грамотността в клас: <http://firstmonday.org/issues/issue9_6/huffaker/>.
- Средства в подкрепа на ученическото K-12 писане: <<http://www.cesa12.k12.wi.us/teach/write/blogs.html>>.
- Файл за блоггеи: списък на начините, чрез които учителите използват блогове: <[http://www.weblogg-ed.com/stories/storyReader\\$100](http://www.weblogg-ed.com/stories/storyReader$100)>.
- Блогвъзможности за работещите в областта на образованието: <<http://www3.essdack.org/socialstudies/blogs.htm>>.